

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Písemná práce k bakalářské zkoušce

Sportovní vyžití jako sociální prevence

Studijní obor

**Sociální práce se zaměřením na
komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Vedoucí práce:

PaedDr. Jan Toman

Autor:

Miloš Takáč

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze uvedenou literaturu a informační zdroje.

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, kteří mi pomáhali při zpracování této bakalářské práce. Zejména děkuji PaedDr. Janu Tomanovi vedoucímu mé bakalářské práce za cenné odborné rady a připomínky a MUDr. Olze Dostálové, CSc. za poskytnuté konzultace a inspiraci týkající se zpracovávaného tématu. V neposlední radě bych chtěl poděkovat učitelům, vychovatelům a respondentům, kteří se dobrovolně a vstřícně věnovali dotazníkovému šetření.

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.1 Pojmy	11
1.1.1 Sport	12
1.1.2 Pohybová aktivita	12
1.1.3 Čas	13
1.1.4 Volný čas	14
1.1.5 Sociální prevence	14
1.2 Vztah mezi psychickými a tělesnými jevy	15
1.2.1 Sociální psychologie, vývojová psychologie, psychologie osobnosti , psychologie sportu	16
2 PRŮBĚH SPORTOVNÍCH AKTIVIT V DĚTSTVÍ A ADOLESCENCI	17
2.1 Předškolní věk	17
2.2 Mladší školní věk	17
2.3 Dospívání	18
3 INSTITUCIONÁLNÍ PODPORA	20
3.1 Evropská unie (EU)	20
3.2 Česká republika (ČR)	21
3.2.1 Národní program rozvoje sportu pro všechny	24
3.2.2 Zákon o podpoře sportu	24
3.3 Školy – povinná školní tělesná výchova	25
3.3.1 Školy - volnočasové sportovní aktivity	25
3.4 Občanská sdružení v tělovýchově a sportu	26
3.5 Komerční tělovýchovné a sportovní aktivity	28
3.6 Neorganizovaná tělovýchova a sport	28
3.7 Kompromisy mezi organizovanými a neorganizovanými formami	28
4 SPORT JAKO PREVENCE	30
4.1 Základní efekty pohybové aktivity a sportu	30

4.2 Rozdíl mezi kolektivním a individuálním sportem	30
4.3 Dostupnost sportu	32
4.3.1 Zápory a komercializace současného sportu	33
4.4 Zdravý životní styl	34
4.5 Pravidelnost sportování a práce s časem	34
4.6 Agrese, konflikty a sportovní aktivity	35
4.7 Fenomén výhry a prohry	36
4.8 Relaxace	37
5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ POMOCÍ DOTAZNÍKŮ	38
5.1 Procenta sportujících v EU	38
5.2 Procenta sportujících a volnočasové aktivity v ČR	38
5.3 Dotazníkové – empirické šetření	39
5.3.1 Cíle a technika šetření	40
5.3.2 Dotazník k šetření na téma sportovní vyžití jako prevence sociálně patologických jevů	41
5.3.3 Co bys dělal/a, kdybys měl/a volný čas?	41
5.3.4 Sportuješ rád/a?	42
5.3.5 Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně?	43
5.3.6 Jakému sportu se věnuješ – kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám)?	44
5.3.7 Sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou?	44
5.3.8 Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?	45
5.3.9 Jak se po sportování cítíš?	46
5.3.10 K čemu je, podle Tebe, sport dobrý?	46
5.3.11 V čem, podle Tebe, sport škodí?	48
5.3.12 Celkový závěr dotazníkového - empirického šetření.	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM GRAFŮ V TEXTU	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	54

PŘÍLOHA

1 Dotazník – grafické vyjádření výsledků šetření	1
1.1 Co by jsi dělal/a, kdyby jsi měl/a volný čas?	1
1.2 Sportuješ rád/a?	3
1.3 Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně?	6
1.4 Jakému sportu se věnuješ – kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám)?	9
1.5 Sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou?	12
1.6 Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?	14
1.7 Jak se po sportování cítíš?	17
1.8 K čemu je, podle Tebe, sport dobrý?	20
1.9 V čem, podle Tebe, sport škodí?	23

ÚVOD

Téma Sportovní vyžití jako sociální prevence jsem zvolil z objektivních i subjektivních důvodů.

Objektivním důvodem je zkušenost celé naší společnosti, že s nárůstem rozsahu volného času a rozšiřováním možností jeho využívání, ve spojení s krizí rodiny a společenským podceněním objektivních potřeb pro jeho optimální zabezpečení, roste i nárůst jeho společensky nevhodného, nesprávného až škodlivého naplňování {grafity, alkohol, drogy, projevy netolerance, xenofobie, atd.}. Narůstá také převaha pasivního užívání televizních produktů, hudby, internetu, návštěv restaurací, nicnedělání atd., což nevede k přirozenému rozvoji aktivní socializované osobnosti. Zvláště u mládeže následně vznikají a rozvíjejí se škodlivé záliby, návyky až závislosti ovlivňující nepříznivě vývoj jedinců a skupin mládeže nejen duševně, ale mnohdy i tělesně. Současný stav a trendy ve využívání volného času poukazují na nízkou kvalitu společenské péče o volný čas mladé generace. Když neplní základní funkce v této oblasti rodina, měla by alespoň částečně kompenzovat tuto mezeru společnost.

Jev, že máme více než 7 500 dětí v ústavní péči školských výchovných zařízení a tato tendence stále vzrůstá, je varující a vyžaduje mnohem větší soustředění na konkrétní preventivní opatření.

Subjektivním důvodem k volbě tohoto tématu je můj vztah ke sportu. Sportuji od předškolního věku až do současnosti, i když už u mne začíná převažovat trenérská a částečně motivační a organizační činnost ve sportovním klubu. Za ta léta sportování jsem potkal a potkávám velké množství sportujících dětí a mládeže.

Ve své dosavadní školní praxi jsem se zaměřoval především na práci s dětmi a adolescenty. V prvním semestru jsem docházel do beachvoleybalového klubu Pankrác, kde jsem se účastnil jako dozor, rozhodčí a trenér akcí pro děti z dětských domovů, diagnostických ústavů a zvláštních škol i normálních škol za podpory nadace Olgy Havlové. Akce byla zaměřena na míčové hry. Profesionálního beachvoleybalového trenéra dělám již pár let. V druhém semestru jsem začal docházet do zařízení Eset v budově PVŠPS do terapeutické skupiny pro psychicky nemocné adolescenty. Absolvoval jsem týdenní praxi ve výchovném ústavu Klíčov. Posledním místem, kde jsem byl opakovaně v průběhu studia na časově nejdelší

praxi, byl tábor s dětmi z diagnostického ústavu Dobřichovice blízko Dukovan na začátku léta. Ve většině zmíněných praxí jsem se aktivně věnoval sportovním aktivitám s klienty. Spojení znalostí a zkušeností z těchto zdánlivě neslučitelných prostředí mě vede k názoru, že je možné a potřebné optimálně využít sportovní aktivity ke zlepšení, zatraktivnění a zvýšení adresnosti nejen primární prevence.

Ve své práci se chci v první části zaměřit na stav současného poznání uvedené problematiky a následně na posouzení stanovení cílů zlepšování a pochopení příčin a souvislostí z mého pohledu neuspokojivého vývoje společnosti v této oblasti. Případně nastítnit možné záměry zlepšení v této oblasti. Ve druhé speciální části se chci zabývat dotazníkovým - empirickým šetřením problematiky navazující na předchozí část.

Z důvodu snahy dodržet stručnost, zřetelnost a stanovený rozsah práce nebudu dopodrobna zacházet do historie, i když je v této oblasti bohatá, ale jen do blízké minulosti z hlediska návaznosti našeho začlenění do EU a platnosti relevantních strategických a koncepčních a realizačních dokumentů a dotazníkového ověření jejich praktických dopadů, a to v rozsahu mých kapacitních možností.

Seznam použitých zkratek

ATJSK	Asociace tělovýchovných jednot a sportovních klubů
Brusel Kom	Komise evropských společenství - zkratka pro spisovou agendu
ČR	Česká republika
ČRDM	Česká rada dětí a mládeže
ČSTV	Český svaz tělesné výchovy
DD	Dětské domovy
DÚ	Diagnostické ústavy
EU	Evropská unie
MK	Ministerstvo kultury
MŠ	Mateřské školy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
TJ/SK	Tělovýchovné jednoty a sportovní kluby
NICM	Národní informační centrum pro mládež
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
PVSPS	Pražská vysoká škola psychosociálních studií
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZŠ	Základní školy

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

- především se zaměřením na chápání souvisejících pojmů, ze kterých vycházejí oficiální dokumenty a opatření v této oblasti s konkrétním preventivním dopadem

Klíčová slova pro účely této práce jsou:

Sport, pohybové aktivity, čas, volný čas, institucionální podpora volného času, sociální prevence, předškolní věk, mladší školní věk, dospívání, psychologie sportu.

1.1 Pojmy

1.1.1 Sport

Již ve starém Řecku pěstovali tělesné aktivity s těmi duševními zároveň. Věřilo se, že tělo a duše (péxis) jsou stejně důležité a souvisí spolu, proto člověk který se rozvine po obou stránkách se stává dokonalejším.

Samo slovo **sport** je anglosaského původu a odvozuje se od slova disport. Znamená obveselení, rozptýlení, vlastně útěk od práce, od povinnosti k zábavě.

Termín **sport** je dnes zjednodušeně a bohužel obvykle, jako například v otevřené encyklopedii, Wikipedie definován jako „*pohybová (fyzická) aktivita provozovaná podle určitých pravidel a zvyklostí, jejíž výsledky jsou navíc měřitelné nebo porovnatelné s jinými provozovateli téhož sportovního odvětví*“. Neúplnost a omezení této definice se ukáže v následném porovnávání pojmů.

V Psychologickém slovníku se uvádí: „*Sport z ang., individuální nebo skupinová aktivita prováděná jako cvičení pro zábavu, často s prvky zkoušky fyzických schopností a ve formě soutěže; sport se stal díky nárůstu volného času a masovým médiím globálním jevem sociálním, psychologickým i pedagogickým, je náhradou za autentické konflikty a prožitky*“ (HARTL A HARTLOVÁ, 2007, s.558).

Podle *Bílé knihy o sportu* (2007, s.3), která používá definici „sportu“, jak ji zavedla Rada Evropy jako „*veškeré formy tělesné aktivity, které provozovány příležitostně nebo organizovaně, usilují o vyjádření nebo vylepšení fyzické kondice*

a duševní pohody, vytvoření společenských vztahů či dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“

Podle zákona o podpoře sportu č. 115/2001 Sb., § 2 pro účely tohoto zákona pojem sport představuje:

„... všechny formy tělesné činnosti, které prostřednictvím organizované i neorganizované účasti si kladou za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů v soutěžích všech úrovní ...“.

Rozdílnost uvedených výkladů pojmu sport ukazuje z pohledu tématu této práce větší rozsah a pokrok v chápání sportu jak sociální prevence v *Bílé knize o sportu* (2007, s. 7, 8, 19). Je to jistě ovlivněno aktuálností z hlediska času zpracování a také integrací většího uskupení odborných podkladů a záměrů členských států EU. Také to ale ukazuje na potřebu překlopit toto nové chápání pojmu sport do výše uvedeného zákona a aktualizovat jej, to se dotýká i zřetelné potřeby aktualizace Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice (Usnesení vlády č. 2/1999), která podle mne již zastarala ve vztahu k uvedeným dokumentům i reálně potřebě české společnosti a zvláště zastarala z hlediska úhlu pohledu této práce. Všechny pojmenované dokumenty se podle mého názoru málo věnují sportu (pohybovým aktivitám) a potřebě jeho rozšíření a zabezpečení pro všechny - a to ve všech vývojových etapách lidského života a zvláště v nejdůležitějších etapách vedoucích k dospělosti. Je to překvapivé zvláště ve vztahu k současnému teoretickému poznání (viz. kap. 1.3) a komplexnímu chápání této potřeby a důležitosti společenské podpory vývoje dětí, mládeže a jejich skupin.

1.1.2 Pohybová aktivita

Jak to vidí MŠMT ve svém dokumentu *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* (2002, s. 15) je volný čas mnohem širší pojem než sport. Patří do něj navíc aktivity pracovní, lokomoční, běžné životní úkony, množství hobby aktivit, kam rovněž patří sport, cvičení, turistika a tanec.

Pohybové aktivity se dále rozlišují na:

- organizovanou tělovýchovnou a sportovní činnost,

- neorganizovanou tělovýchovnou a sportovní činnost,
- pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (turistika, práce na zahradě),
- společenská aktivita a zábava spojená s pohybovou aktivitou zbavující napětí a rozvíjející osobnost.

Vytvoření správného návyku a potřeby aktivního trávení volného času včetně sportu je výsledkem úsilí rodiny, školy a společnosti v návaznosti na schopnosti jedince, jeho věk, úroveň socializace a prostředí.

Základní efekty pohybové aktivity a sportu:

Pohybová aktivita a sport mají účinky tělesné, psychoregulační a socializační. Znamé jsou účinky na správný rozvoj pohybového a nervového ústrojí, rozvoj krevního oběhu a kompenzaci škod vzniklých „moderním“ způsobem života. Více je potřeba zdůrazňovat významné psychoregulační efekty jako zvyšování tolerance ke stresu, depresi, přetížení nervového systému, významné jsou i euforizační vlivy.

Neméně důležité jsou socializační efekty z hlediska možností seberealizace, navazování pozitivních mezilidských kontaktů, pocitu spokojenosti, příjemného prožitku a pohody.

Klíčovou kompetencí, kterou podporují pohybové aktivity, je sebedůvěra. Přiměřené vědomí vlastní důvěry v sebe je silným ochranným mechanismem.

1.1.3 Čas

Podle Filozofického slovníku (BRUGGER, 1994, s. 91), je čas filozofický pojem k vyjádření trvání bytí. V Psychologickém slovníku (HARTL a HARTLOVÁ, 2007, s. 91) se uvádí, že u dějů ve složitých soustavách vzdálených od termodynamické rovnováhy (zejména v živých systémech, společenských systémech) se projevuje specifikum, že čas je na rozdíl od ostatních rozměrů časoprostoru jednostranně orientovaný. Procesy biologické, psychologické a sociální jsou v čase nevratné. Pro potřeby této práce je nutné ve vztahu k volnému času uvažovat o čase *historickém* ve smyslu času nadřazeného, vznikajícího v dané kultuře a ovlivňujícího společenského vědomí - a tím i psychologický a sociální čas. Dále je třeba brát v úvahu čas psychologický, relativní čas, který člověk vnímá a prožívá jako jev nebo událost vyskytující se vzhledem k jiným jevům a

událostem. Nelze opominout ani čas sociální v širším pojetí navazující na historický čas, který v užším pojetí je stanoven změnami v interpersonálních, skupinových a společenských procesech. V neposlední řadě připadá v úvahu i biologický čas vyjadřující vztah mezi rychlostí biologického procesu a fyzikálním časem a časem osobním jako vlivem minulých a očekávaných zážitků na prožívání přítomného času. (Pojmem volný čas se filosofický ani psychologický slovník nezabývá.)

1.1.4 Volný čas

Za volný čas je, podle publikace *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* (MŠMT, 2002, s. 6-7), v současné době považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Nejpestřejší spektrum volnočasových zájmů má jedinec v dětství a dospívání. Volný čas by měl plnit funkce relaxační, regenerační, kompenzační, výchovné a sociálně preventivní a zvláště pečlivě by měl být volen a upravován pro děti a mládež s výrazným sociálním a zdravotním rizikem.

Za sociálně preventivní není možné považovat každou volnočasovou aktivitu a každá aktivita nevyhovuje všem adresátům. Je to otázka osobnostních voleb i talentů.

Mezi nejvýznamnější oblasti volnočasových aktivit dětí a mládeže náleží pohybové aktivity a sport, které vedou k zdravému životnímu stylu a splňují následující základní funkce trávení volného času:

- posilování zdravého způsobu života a zdraví,
- aktivní přístup k této činnosti,
- kompenzace jednotvárné zátěže (nerovnoměrné zatěžování fyzické a nervové soustavy).

Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přístupováno v rodině, ve škole i v dalších subjektech realizujících volnočasové aktivity dětí a mládeže.

1.1.5 Sociální prevence

Cíle prevence a s ní spojené programy se různí podle toho, zda se jedná o prevenci primární, sekundární nebo terciální. V této práci se zabývám především

primární prevencí ve smyslu zamezení vzniku nežádoucích jevů (závislosti na návykových látkách, gamblerství, šikana, kriminální jednání, rasismus, promiskuita, předčasná senzualita a řada dalších), případně jejich minimalizace, pokud již nastaly. Základní snahou sportu jako prevence je zvýšení sebevědomí cílové skupiny i jednotlivců, podpoření komunikačních dovedností, či získání odolnosti k odmítání nežádoucí chování. Důležité je co nejvíc rozvíjet dlouhodobé preventivní programy, aby se i v programech a projektech pohybových aktivit mohly rozvíjet následující účinky a vlivy.

Prevenci lze také obecně rozdělit na tzv. nespecifickou a specifickou, přičemž pohybové aktivity a sport patří do nespecifické prevence, dá se říct spolu se vším, co napomáhá rozvíjet harmonickou osobnost jedince. Jedním ze základních předpokladů účinnosti prevence je její dlouhodobost. V ideálním případě tento termín znamená kontinuální působení na děti od předškolního věku po jejich dospělost (*Vybrané termíny primární prevence*, 2007, s. 2, 3, 13).

Podle mého názoru vzhledem k již obecně známému významu primární prevence především již v raném věku dítěte, dále ve věku předškolním a následně přibližně do konce prvního stupně základní školy, je také hlavně na toto období třeba zaměřit preventivní aktivity. Rodinné a systémové chyby společnosti v tomto věku dětí nejsou tak křiklavé z hlediska jejich možných reakcí, ale už může být - a často i je - vytvořeno podhoubí pro další záporný rozvoj dětí. Při dlouho a často proklamovaném pochopení této základní vývojové návaznosti je až zarážející pomalost a lhostejnost při přijímání společenských (politických, legislativních, organizačních) opatření k nápravě. Při tom je zřejmé, že i z ekonomického pohledu, který je většinou hlavním mottem společenského rozhodování, jsou investice v této oblasti výhodnější než investice do následující ústavní výchovy a další možné náklady související s vyloučením dotčeného jedince a skupin ze společnosti. Cílené záměry a programy takto směřované mi nejsou známy.

1.2 Vztah mezi psychickými a tělesnými jevy

„Tento vztah je ‚věčnou hádankou‘, kterou lze řešit velmi složitě. My si ji zjednodušíme. Oba tyto projevy jsou jenom různé projevy jednoho života. Jde o dvě stránky téhož dění. Pro naše poznání je ovšem důležité zkoumat každou z těchto

stránek zvlášť. Mluvíme pak dokonce o ‚vzájemném působení‘ něčeho, co je bytostně jednotné, jediné, pouze jinak nazírané“ (ŘÍČAN, 2005, s. 20).

1.2.1 Sociální psychologie, vývojová psychologie, psychologie osobnosti , psychologie sportu

Psychologie se rozrostla a v díle Psychologie (ŘÍČAN, 2005, s. 26, 27) se dnes mluví v množném čísle o psychologických vědách. Má blízký vztah k dalším vědním a praktickým oborům. Tyto vědní odbory se vzájemně prolínají a podle mého názoru ty, které jsou nejvíce vhodné pro účel této práce, následně ve zkratce označím. **Sociální psychologie** mezi ně patří – navazuje na sociologii a zabývá se psychickými jevy, které jsou vyvolány působením jiných osob, a vším, co se děje ve vztazích mezi osobami, ať už v malých skupinách, jako je rodina, nebo středně velkých jako sportovní klub či malá obec, a konečně ve skupinách velkých, jako je celá společnost žijící v jednom státě (doplnil bych Evropa a svět – protože hranice mezi obyvateli států se postupně stírají). **Vývojová psychologie** zkoumá vývoj prožívání a jednání, respektive chování a to od početí plodu až do smrti, zvláště ovšem v dětství a mládí, kdy je vývoj nejrychlejší. Pod názvem **Psychologie osobnosti** se vlastně skrývají dvě psychologické vědy. První je studium jedince jako celku. Druhý obor se nazývá psychologie osobnosti a je studiem psychologické individuality. Pro účely této práce je potřeba zmínit **Psychologii sportu** jako obor aplikované psychologie, který se zabývá tréninkem, výkonností sportovce, osobností trenéra, studiem vztahu specifických dispozic sportovce ke sportovnímu výkonu, zabývá se analýzou předpokladů úspěšného výkonu. apod. Podle díla Psychologie sportu (VANĚK, 1980, s. 9) je tato chápána jako jedna ze specializovaných disciplin pomáhajících řešit ze svých hledisek teoretické, metodologické a praktické otázky sportovní činnosti.

2 PRŮBĚH SPORTOVNÍCH AKTIVIT V DĚTSTVÍ A ADOLESCENCI

2.1 Předškolní věk (od třetích narozenin po nástup do školy)

Pro účely této práce je důležité říci podle ŘÍČANA (2005, s. 269 - 274), že v tomto věku u dětí dochází k mimořádnému rozvoji osobnosti – především inteligence, tvořivosti, ovládní řeči atd. Především při společných hrách (pohybové hry jsou důležitou součástí) prochází socializací a učí se rolím spolupracujícím, vedoucím, podřízeným, soupeřícím v rámci těchto her (chvilkově), učí se zvládat agresi a nárůst hlasu svědomí. Přirozená potřeba pohybu ve spojení se společnými motivovanými pohybovými hrami jsou výbornou možností pro nenásilný optimální osobnostní rozvoj předškolních dětí. V rámci předškolní výchovy má společnost jednu z prvních rozsáhlých možností řízenou cestou pomocí školství cíleně, komplexně a metodicky ovlivnit pohybovou výchovu dítěte a tak využít všechny její účinky na rozvoj osobnosti.

V dokumentu *Rámcový program pro předškolní vzdělávání* (MŠMT, 2001, s. 9-10) to také společnost podle mého názoru dostatečně dělá včetně stanovení cílů, činností, kompetencí a upozornění na rizika. Dále již záleží na kvalitě a reálných možnostech předškolních zařízení, pedagogů, překlopení záměrů curricula do plánů a reálných her a činností a komunikaci s rodiči na předmětné téma, atd., jak dalece jsou stanovené cíle realizovány. Mnou provedené následující dotazníkové šetření naznačuje, že je to možné, a situace se - zdá se - zlepšuje.

2.2 Mladší školní věk: od nástupu do školy do 11 let

Rozvíjejí se rozumové schopnosti, které byly předtím dosaženy, začíná se projevovat konkrétní logické nazírání. Dítě se učí kázní, pravidlům, solidaritě, přizpůsobuje se kolektivu a čelí agresivitě spolužáků. Dosahuje cíle, překonává překážky a nezdary. Z hlediska rozvoje osobnosti hrozí podceňování a pocit méněcennosti a její setrvačnosti.

Tady při přechodu dětí z předškolní hravé formy výchovy do školní povinné a pravidelně hodnocené výchovy a vzdělávání je podle mne jeden ze základních mezníků dalšího rozvoje osobnosti dítěte ve vztahu ke sportu a také mezera v cíleném využívání sportu k rozvoji osobnosti v plném rozsahu tělesných,

psychoregulačních, výchovných a socializačních účinků, které tato aktivita poskytuje. Dítě sedí na rozdíl od mateřské školy ve školní lavici, najednou má na polovinu dne omezený pohyb. Pod častým vlivem rodiny, která klade důraz na to, aby dítě věnovalo veškerý čas na zvládnutí radikálních změn spojených s přechodem do školy a povinností s tím spojených dochází často k přerušení přirozeně získaných návyků na pravidelné sportovní vyžití i ve druhé půlce dne. Sportovní volnočasové aktivity jsou omezovány, přirozená dětská touha po nich je někdy potlačována jejich zákazem, pokud dítě nesplní určené penzum svých povinností. Je až nepochopitelná radikálnost změny přístupu školství ke sportování dětí. V předškolní výchově je to pravidelná denní součást plánovaných činností a najednou při přechodu do základní školy nastává její omezení na pár hodin týdně. Pravidelnost se často mění v nárazovost a časem zaniká. Zdravých cca 60 minut aktivního motivovaného pohybu denně se vytrácí a povinná tělesná výchova ve škole je nemůže nahradit.

2.3 Dospívání mezi 11. a 20-22. rokem

Tuto etapu dospívání je zvykem ještě dále dělit na pubescenci a adolescenci. Ještě je zvykem používat pojem teenager tedy anglické číslovky končící na „-teen“, od 13 do 19 let věku. U dospívajících se projevuje zrychlováním, zdokonalováním myšlení na základě přibývajících zkušeností a tréninku. Probíhá rychlé tělesné pohlavní dozrávání a často bouřlivý citový vývoj, také je obecně známá pubertální vzpoura proti autoritám (rodičům, učitelům) a protiváhou se stávají skupiny vrstevníků, které nabývají významu nadřazených autorit a s nimiž pubescent či adolescent tráví mnoho času. Dospívající hledají vlastní identitu, zkoumají své dosavadní názory a postoje a také volí svůj životní styl a uvědomují si odpovědnost za následky. Často vznikají vnitřní rozpory, které mladí překonávají, odpoutávají se postupně od zvyků stylů rodiny a dospívají.

Podle mého názoru v čase dospívání může při překonávání rozkolísaných vývojových postojů, citových tenzí a pubertální agresivity a při hledání identity pomáhat vypěstovaný návyk k pohybovým aktivitám – ke sportu. Mladý člověk je ze sportu více zvyklý klást si cíle, překonávat překážky a stresy a hledat řešení. Sportující dospívající již má svoji ověřenou partu, u které se v případě rodinných konfliktů z neporozumění může odreagovat a nacházet cesty dospívání. Období

dospívání je těžké i pro sportující skupiny. Ověřuje se jejich kvalita, komunikativnost a soudržnost. Stupňují se také nároky na trenéry a jejich role při chápání vývojových změn v tomto věku. Rychlý růst, hormonální změny, změny koordinace a motorické výkonnosti, mění se vztah k vydávaným tréninkovým a soutěžním úkolům, vznikající citové vazby a touhy poznat něco nového často v tomto věku vedou k odklonu od dosavadních zvyků přístupů ke sportování. Tady má podle mého názoru velký vliv nabídka sportovních volnočasových aktivit. Vytvoření podmínek pro dospívajícího aktivně, svobodně, na základě svých zájmů, nálad a pocitů volit svou činnost.

3 INSTITUCIONÁLNÍ PODPORA SPORTU

3.1 Evropská unie (EU)

(základní dokumenty a organizace)

Sportem se podle *Bílé knihy o sportu* (Brusel KOM, 2007, v konečném znění, s. 2, 3) zvláště zabývá **Komise evropských společenství**. Iniciativa její *Bílé knihy o sportu* značí základní cestu ve věci souhrnného řešení otázek týkajících se sportu. Hlavním cílem Bílé knihy je poskytnout strategickou orientaci v souvislosti s rolí sportu v Evropě, podnítit debatu o konkrétních problémech, zviditelnit sport při tvorbě politik EU a zvýšit povědomí veřejnosti o potřebách a specifikách tohoto odvětví.

Důležitou roli sportu v evropské společnosti a jeho specifickou povahu uznalo v prosinci 2000 Prohlášení Evropské rady o specifické charakteristice sportu a jeho společenské funkci v Evropě, kde se upřesňuje odpovědnost za správu sportovních záležitostí a současně se říká že, „... *i když Společenství nemá v této oblasti přímé pravomoci, musí zohledňovat společenskou, výchovnou a kulturní funkci sportu s cílem respektovat a posilovat etický kodex a solidaritu, jež jsou podstatné pro zachování jeho společenské úlohy.*“

Upozorňuje také na komerční tlaky, bezohledné využívání mladých hráčů, doping, rasismus, násilí, korupci a praní špinavých peněz. V *Bílé knize o sportu* (Brusel KOM, 2007, v konečném znění, v kapitole 2.5) dává orientaci pro „... **využití potenciálu sportu pro účely sociálního začleňování, integrace a rovných příležitostí**“ a mimo jiné uvádí že komise členským státům navrhne, aby v rámci souvisejícího programu „Progress“ podporovaly opatření na podporu sociálního začleňování, atd. Dále se také zabývá problematikou dopingů a užíváním drog obecně, nebo vypracovává zvláštní podpůrné programy např. Eurathlon s cílem podporovat sport jako faktor sociální integrace, zdravého životního stylu a porozumění mezi národy.

V *Bílé knize o sportu* (Brusel KOM, 2007, v konečném znění, str. 3) KOM uvádí, že podle průzkumu agentury Eurobarometr z listopadu roku 2004 přibližně 60 % evropských občanů pravidelně provozuje sportovní aktivity v rámci nebo mimo rámec zhruba 700 000 klubů. Dále upozorňuje, že Světová zdravotnická

organizace (WHO) doporučuje minimálně 30 minut uměřené tělesné aktivity (sem patří sport, ale nejen ten) denně pro dospělé a 60 minut pro děti (tamtéž, s.4).

Tato Bílá kniha se především zaměřuje na společenskou roli sportu, jeho hospodářský rozměr a jeho organizaci v Evropě, jakož i na opatření, která budou následovat po této iniciativě.

Považuji ještě za potřebné zmínit pro zvýraznění sociálních návazností a nebezpečí pro mládež v současné době také Bílou knihu Evropské komise Nový podnět pro evropskou mládež (Brusel COM, 2001, s. 4, 38-39) která byla zpracovaná velice otevřeně a kriticky a mimo jiné doporučuje (tamtéž, s. 4) vytvořit nový rámec pro evropskou spolupráci, který by se vyznačoval dvěma důležitými vlastnostmi: využití otevřené metody koordinace ve specifické oblasti politiky zaměřené na mládež a lepší vnímání potřeb mladých lidí při přípravě opatření v ostatních oblastech politiky. O potřebě vyšší sociální ochrany se píše (tamtéž, s. 38, 39). Vstup na trh práce je prý obtížnější a požadavky na znalosti, zkušenosti se zaměstnání, jakož i geografickou a osobní flexibilitu podstatně vzrostly. Rozvoj sociálních práv, především legislativy s ohledem na zvláštní potřeby mládeže, nedejme za jisto s rostoucím tlakem trhu práce. Etnické menšiny, ženy, mladí lidé s určitými omezeními atd. jsou stále ještě vystaveni diskriminaci. Mladí tedy požadují „sociální Evropu“ a říkají že, ochranu si zaslouhují zvláště ti, kteří jsou na trhu práce méně úspěšní. Bez takové ochrany především znevýhodněných mladých lidí nemá mládež možnost prožít své mládí jako přechodnou fázi mezi dětstvím a dospělostí, jako čas sociálních experimentů, který je tak důležitý pro vývoj kreativity, osobnosti, vlastního názoru a vědomí vlastní odpovědnosti.

3.2 Česká republika (ČR)

Koncepce a program rozvoje sportu a prevence sociálně patologických jevů patří v ČR do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) které v této oblasti součinní v rámci státní správy především s Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstvem kultury (MK), Ministerstvem zdravotnictví (MZ), Ministerstvem vnitra (MV), kraji, městy, obcemi, s občanskými sdruženími a zvláště sportovními kluby a jinými tělovýchovnými a zájmovými subjekty. MŠMT také vytváří programovou nabídku pro podnikatelskou činnost v oblasti tělovýchovy a sportu v rámci programů

regionálního rozvoje. Má také cestou státní správy a samosprávy podporovat neorganizované formy sportování pro všechny v rámci podpory individuálních aktivit (např. cyklostezky, otevřená hřiště, běžecké trasy apod.

Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice, která byla zpracována MŠMT, byla schválena usnesením vlády č. 2/1999 ze dne 6. ledna 1999. Mimo jiné z usnesení vlády vyplývají úkoly předložit MŠMT vládě do 31. prosince 1999 návrh Národního programu rozvoje sportu pro všechny a do 30. června 2000 návrh zákona o ochraně a podpoře sportu.

Koncepce v kapitole 1. Současný stav tělovýchovy a sportu v ČR uvádí výsledky sociologického průzkumu uskutečněného v r. 1995 agenturou Amasia, z kterých zhruba vyplývá, že 1/3 lidí se věnuje sportu soustavně a dlouhodobě, 1/3 příležitostně a 1/3 nesportuje téměř vůbec. V dokumentu se uvádí, že se soustavně zvyšují počty zdravotně oslabených dětí i počty občanů s částečným i plným invalidním důchodem. Dále se uvádí že 41 % dětí a mládeže trpí v důsledku sedavého života a nedostatečné pohybové aktivity nějakým typem zdravotního oslabení, že v této situaci 2 hodiny povinné tělesné výchovy týdně pro mladý organizmus rozhodně nestačí a že odborníci považují za optimální zajistit pro veškerou mládež 8-10 hodin intenzivní pohybové aktivity týdně. Počet žáků a studentů zapojených do pravidelné mimoškolní tělesné výchovy a sportu v ČR je 25 – 30 %, což je pouhá polovina zahraničních ukazatelů {ve vyspělých zemích 50 -60 %}. Za této situace úlohu škol na sebe musí přebírat občanská sdružení v tělovýchově a sportu., ta ale nemohou svým vlivem školu úplně nahradit. A to i přes to, že na řadě škol vznikly kluby dětí a mládeže.

Dále se v dokumentu uvádí, že občanská sdružení v tělesné výchově a sportu hodnotí současný stav jako kritický s tím, že bez podpory státu a obcí je spolková tělovýchova vážně ohrožena, a to zvláště u mládeže.

V kapitole druhé jsou navržena východiska pro řešení stavu. Z pohledu této práce je zvláště důležité první východisko, které vychází z obecného významu tělovýchovy a sportu ve společnosti, mimořádného významu tělovýchovy a sportu jako významného faktoru lidského rozvoje a kde je proklamována podpora ve prospěch mladé generace v rámci školské, zdravotní, kulturní, ekologické, zahraniční a finanční politiky.

Podle mého názoru pokračuje trend navazující na konstatování stavu z kapitoly 3. Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice, která

byla zpracována MŠMT, byla schválena usnesením vlády č. 2/1999 ze dne 6. ledna 1999 - a to, že MŠMT v součinnosti s relevantními ministerstvy a následně žádná z dosavadních vlád od roku 2000 se dále nezabývala důsledně dosahováním cílů stanovených v koncepci z roku 1999. Nejsou mi známy analýzy plnění stanovených cílů nebo alespoň průzkumy sledující další vývoj ve zmíněné oblasti.

Náznaky zlepšení v oblasti vybavení sídlištních hřišť podle evropských norem je možné vidět například na sídlišti, kde bydlím. Ale ani tam nedochází k plnění opatření, která by navodila potřebnou radikální změnu - zlom v předmětném vývoji. Koncepce byla zřejmě na svou dobu zpracována docela kvalitně a cíle byly konkrétní a hodnotitelné, zdá se však, že její akcelerace nebyla plně využita v realitě.

Z pohledu předmětu této práce ve vztahu k současnému širšímu chápání pojmu sport podle Bílé knihy o sportu (Brusel KOM 2007, s. 3), je v této koncepci mezera v hlubším sociálním chápání významu sportu a hledání preventivních řešení, jeho využití pro vývoj dětí a mládeže. Koncepce již - zdá se - zastarala pojmově i v nastavení dalších konkrétních cílů odrážejících poznání současného stavu společnosti.

Mám obavy, že většina společnosti - včetně politických a výkonných představitelů státu - stále vnímá sport ve zúženém smyslu chápání tohoto pojmu, jako pohybovou činnost zaměřenou především na dosahování vítězství nad soupeřem. Chybí větší pochopení sportu jako jedné z částí pohybových aktivit a uvědomění si jeho základních funkcí včetně sociální prevence. Zdá se, že pokud nedochází k řádnému soutěžení a pokud nejsou ze vzájemného předhánění vygenerováni vítězové a poražení, není u nás pohybová aktivita hodna náležité pozornosti. Místo toho aby děti poznávaly ve školách tělesnou výchovu jako příjemnou zábavu, jsou vedeny k závodění a soutěžení a ještě jsou za to známkovány. Tento přístup k aktivnímu pohybu je vidět i v nekonceptnosti investic do sportovišť. Hitem jsou sportovní předimenzované velkostánky, na úkor vybudování sportovních kapacit pro pohybovou rekreaci běžných občanů. Typickým příkladem je jasný ekonomický neúspěch draze vybudovaného lyžařského areálu u Liberce, spojený se zřetelným neúspěchem následné využitelnosti v nadmořských výškách, kde je statisticky prokázán nedostatek sněhu. Nová koncepce, která by v nově rozšířeném chápání pojmu sport, obsahovala například i koncepční záměry investičního zabezpečení sportovišť pro

širokou veřejnost ve smyslu zabezpečení rozvoje sportu pro všechny občany, tedy chybí.

3.2.1 Národní program rozvoje sportu pro všechny

Tento program byl schválen Usnesením vlády č.17 ze dne 5.ledna 2000. Cílem Národního programu rozvoje sportu pro všechny je postupně změnit společenské a materiální podmínky ve prospěch celoživotního aktivního využívání účinných a bezpečných forem sportu nepoškozujících životní prostředí pro největší počet občanů. Program vychází z dokumentů Rady Evropy.

Monitorování, evaluace a následná klasifikace preventivních programů v závislosti na tom, jakých výsledků se jejich prostřednictvím podařilo v oblasti předcházení kriminalitě skutečně dosáhnout, je alfa i omega dalšího systémového strategického rozhodování na lokálních (krajský školní koordinátor prevence, oblastní metodik prevence, školní metodik prevence) i centrálních úrovních řízení. A to i při vědomí toho, že některá z přijímaných preventivních opatření, zejména v oblasti rané prevence, lze jen obtížně monitorovat a až v relativně dlouhém časovém horizontu objektivně vyhodnocovat.

MŠMT-Čj.: 14734/2008-61 stanovilo, jako každý rok, u dětí a mládeže programy na podporu aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů v působnosti resortu MŠMT na rok 2009. Informace o nich, včetně manuálu odvolání na strategické dokumenty, ze kterých vycházejí, jsou zveřejněny na internetových stránkách ministerstva.

Podle mého názoru chybí, nebo mezi těmito strategickými dokumenty není zmíněn, žádný dokument z oblasti sportu, vytváří to dojem, že MŠMT, do kompetence kterého sport spadá, ještě samo nevnímá a nezařazuje sport jako vhodnou sociální prevenci.

3.2.2 Zákon o podpoře sportu

Na zákoně o podpoře sportu č. 115/2001 Sb., se usnesl parlament ČR dne 28. února 2001

Zákon mimo to, že definuje sport v § 2, vymezuje v § 1 postavení sportu ve společnosti jako veřejně prospěšné činnosti a stanoví úkoly ministerstev, jejich správních úřadů a působnost územních samosprávních celků při podpoře sportu. V § 3, písm. a) stanovuje úkol MŠMT vypracovat návrh koncepce státní politiky ve sportu a předložit jej vládě ke schválení, podle písm. b) má MŠMT koordinovat uskutečňování vládou schválené koncepce. V následujících paragrafech stanovuje působnost a úkoly ostatním orgánům státní správy, včetně obcí, kde je z mého pohledu prioritní formulace působnosti „zabezpečují rozvoj sportu pro všechny ...“.

O nepochopení pojmu a obsahu sportu ve smyslu sociální prevence a její návaznosti z pohledu této práce a ve smyslu současného vědeckého, ale už i evropského poznání svědčí, že předmětný zákon není zařazen mezi MŠMT vybrané platné právní předpisy pro oblast prevence sociálně patologických jevů zveřejněné na internetových stránkách MŠMT <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vybranych-platnych-predpisu-pro-oblast-prevence>. Výsledek nepochopení a následného nedostatečného úsilí můžeme vidět ve zhoršujících statistikách nárůstu sociálně patologických jevů.

3.3 Školy - povinná školní tělesná výchova

Důležitým prvkem pohybových aktivit u dětí školního věku je povinná školní tělesná výchova. V současné době je v průměru prováděna (podle specifiky zaměření) na základních školách v rozsahu 2 hod. týdně, záměrem předchozích dokumentů je rozšíření na 3 hod. Její účinek by se neměl omezovat jen na úroveň biologickou. Měla by být zahrnuta i složka psychosociální. Důležitým cílem tělesných aktivit ve školách je vytvořit zájem o tělesné aktivity v rámci zdravého životního stylu člověka. (*Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, 2002, s. 17).

3.3.1 Školy - volnočasové sportovní aktivity

Doporučení národního programu základním, středním a vysokým školám směřuje k vytváření podmínek pro volnočasové sportovní aktivity a zakládání sportovních klubů ve spolupráci s občanskými sdruženími. Školskými zařízeními pro zájmové vzdělávání (včetně pohybové výchovy) jsou střediska volného času, školní kluby a školní družiny. MŠMT pro účel státní podpory a ochrany mládeže

zřídilo Národní institut dětí a mládeže (NIDM). NIDM se zaměřuje na problematiku zájmového vzdělávání a činnost školských zařízení v této oblasti. Zajišťuje tedy metodickou a organizační podporu práce s dětmi a mládeží a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dále nabízí služby i nestátním, neziskovým organizacím a organizuje soutěže. Pod NIDM spadá Národní informační centrum pro mládež (NICM) a Česká národní agentura Mládež, která zajišťuje zejména mezinárodní výměny mladých lidí.

3.4 Občanská sdružení v tělovýchově a sportu

Tato sdružení jsou sportovní a tělovýchovné organizace jako vedle škol nejvýznamnější součást tělovýchovného systému. Jsou však spíše zaměřeny na práci s talentovanými dětmi a mládeží a neposkytují dostatečnou nabídku a kapacitu pro ty, kdo hledají především posílení zdraví, kondice, zábavu a možnosti sociálního kontaktu. Nejobsažnější je Český svaz tělesné výchovy (dále jen "ČSTV") je dobrovolným sdružením právně, majetkově a organizačně samostatných a nezávislých sportovních spolků se sídly na území České republiky, jejichž základním předmětem činnosti je provozování sportu, tělovýchovy nebo turistiky, jak pro vlastní členstvo, tak i pro neorganizovanou veřejnost, a jsou ustaveny jako občanská sdružení podle zákona o sdružování občanů (Zákon č. 83/1990 Sb.). ČSTV především sdružuje:

a) tělovýchovné jednoty a sportovní kluby, jako spolky působící v jednotlivých (lokálních) místech svého sídla, a jejich individuální členy - fyzické osoby,
b) národní sportovní svazy, jako spolky s celostátní působností, které organizují a provádějí sportovní aktivity a kterým také náleží samostatné právo a odpovědnost za přípravu a zabezpečení české národní sportovní reprezentace na mezinárodních sportovních soutěžích v příslušném sportovním odvětví. Na poslední valné hromadě ČSTV se prezentovalo 149 delegátů, kteří zastupovali přes 1,5 milionu členů ČSTV. Podle nejnovějších oficiálních statistik sdružuje ČSTV 9222 tělovýchovných jednot a sportovních klubů a 93 republikových sportovních svazů, včetně 21 přidružených.

Na internetových stránkách <http://www.cstv.cz/zpravy/vh/08-20vh.htm> je uvedena tisková správa z **19. 4. 2008, z valné hromady ČSTV: společensko**

ekonomická podpora státu je slabá. V ní se které se z pohledu této práce především říká že: „... zájem o organizované tělovýchovné aktivity v České republice neklesá i přes slabou společensko ekonomickou podporu státu. **Podmínky však nahrávají spíše dospělé populaci, zatímco s nabídkou jiných možností trávení volného času ubývá mládeže, zejména v juniorské kategorii.** Stav sportovních zařízení je v řadě míst velkým problémem, neboť dotace na jejich údržbu a provoz jsou nedostačující ...“ (cit. dle SRBA, 2008). Toto téma bylo projednáváno na jubilejní 20. valné hromadě ČSTV v Nymburku. Předseda ČSTV vyjádřil nespokojenost především se státními dotacemi na investice i údržbu sportovních zařízení. Za efektivní označil předseda ČSTV spolupráci s MŠMT v oblasti mezinárodní, zejména v souvislosti s tvorbou Bílé knihy EU o sportu a s přípravou priorit ve sportu v průběhu českého předsednictví EU v roce 2009.

Rozsáhlá je také Asociace tělovýchovných jednot a sportovních klubů ČR {ATJSK ČR}, která sdružuje přes 80 subjektů, jež působí na území takřka všech krajů České republiky. V těchto sdružených TJ/SK se na poli tělovýchovy a sportu vyžívá přes 25 000 členů všech věkových kategorií. Střešní organizace pro sdružené subjekty vede a poskytuje servisní služby a to především v oblasti ekonomického a právního poradenství. Vzhledem k systému soutěží a organizaci tělovýchovného a sportovního dění v ČR jsou sdružené subjekty v daných sportovních odvětvích zapojeny do soutěží pořádaných příslušnými sportovními svazy

Zvláště zmiňuji organizaci **Česká rada dětí a mládeže (ČRDM)**, která byla založena v červenci 1998 osmi sdruženími dětí a mládeže. Dnes sdružuje 93 členských organizací (mezi nimi většinu celostátních sdružení dětí a mládeže např. Asociace středoškolských klubů, Asociace turistických oddílů, Asociace víceúčelových ZO technických sportů a činností, atd.), představujících téměř 200 000 individuálních členů. Členy ČRDM jsou sdružení velmi malá i ta největší, včetně 6 krajských rad mládeže. Posláním ČRDM je podporovat podmínky pro kvalitní život a všestranný rozvoj dětí a mladých lidí. Své poslání naplňuje ČRDM tím, že podporuje mimoškolní výchovu a činnost svých členů (**včetně pohybových aktivit**), zejména snahu o vytváření právních, hospodářských, společenských a kulturních podmínek vhodných pro jejich činnost. ČRDM hájí zájmy svých členů vůči domácím i zahraničním orgánům, organizacím a institucím.

3.5 Komerční tělovýchovné a sportovní aktivity

Komerční sportovní centra a turistický (sportovní) ruch za úplatu je vzhledem k nákladům pro část populace nedostupný a stále více se ukazuje, že sport má také rychle rostoucí hospodářský až makroekonomický rozměr. Umožňuje vytváření pracovních míst. I příklad mistrovství světa v klasickém lyžování v Liberci v tomto roce ukazuje, že sport může při efektivní organizaci sloužit jako nezanedbatelný nástroj pro místní a regionální rozvoj, pro obnovu měst a rozvoj infrastruktury. Otázkou pro budoucnost v tomto případě zůstává využitelnost nově vzniklých sportovních zařízení.

Finanční zdroje sportovních organizací jsou různé např. klubové poplatky, prodeje lístků, reklama, příjmy z federací, veřejná finanční podpora, příjmy z loterií a sázek, příjmy z televizních práv - hlavně u profesionálního sportu, atd. Zaměření získaných a státem přidělených finančních zdrojů není odrazem skutečné potřeby sportu pro všechny ve smyslu jeho socializačních účinků.

3.6 Neorganizovaná tělovýchova a sport

Převážně nepravidelné aktivity jedinců, rodin nebo zájmových skupin vyplývají z možnosti svobodného rozhodování o využití nedostatkového volného času v rámci přeorganizovaného života současné doby. Bohužel jsou tyto aktivity omezené ne vždy dostatečnými a dosažitelnými podmínkami. Více v části 4.3 Dostupnost sportu.

3.7 Kompromisy mezi organizovanými a neorganizovanými formami

Tyto kompromisy umožňují neformálnost a volnost, mají být variabilní v návaznosti na zájem účastníků. Příkladem může být spontánní činnost ve **střediscích pro volný čas dětí a mládeže** podle vyhlášky 432/92 Sb. Umožňuje mimo jiné rozpoznat svůj zájem nebo talent a poté ho dále soustavněji rozvíjet.

Jedná se místo volně přístupné a otevřené v čase, kdy mají děti a mladí lidé volno, místo jehož atmosféra vybavení odpovídá životnímu stylu dětí a mládeže. Součástí prostoru mají být i hřiště a sportovní materiál.

4 SPORT JAKO PREVENCE

4.1 Základní efekty pohybové aktivity a sportu

Pohybová aktivita a sport má účinky tělesné, psychoregulační, a socializační.

Tělesné účinky:

Účinky přiměřeného a pravidelného sportování na správný rozvoj pohybového a nervového ústrojí, rozvoj krevního oběhu a kompenzaci škod vzniklých „moderním“ způsobem života jsou nesporné.

Psychoregulační účinky:

Ve společnosti je podle mého názoru mnohem více potřeba zdůrazňovat významné psychoregulační efekty jako zvyšování tolerance ke stresu, depresi, přetížení nervového systému, významné jsou i euforizační vlivy.

Socializační účinky:

Neméně důležité jsou socializační efekty z hlediska možností seberealizace, navazování pozitivních mezilidských kontaktů, účast v týmu, zásady jako fair play, dodržování pravidel hry, respekt vůči ostatním hráčům, solidarita, disciplína, pocit spokojenosti, příjemného prožitku a pohody.

Hodnoty, které sport zprostředkovává, mají také výchovné účinky, jež napomáhají rozvoji vědomostí, motivace, dovedností a připravenosti k osobnímu nasazení. (cit.dle *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, 2002).

4.2 Rozdíl mezi kolektivním a individuálním sportem

VANĚK (rok, s. 117) v Psychologii sportu vidí skupinu (sportovní družstvo, kolektiv) jako sdružení dvou nebo více osob, které mají některé společné cíle, vytvářejí společné normy a vzájemnou závislost sociálních rolí. Sportovní družstva patří do tzv. malých skupin do počtu 30-40 osob. Tyto skupiny mají základní znak, že se všichni vzájemně znají, a na to navazuje, že spolu komunikují, vytvářejí pravidla činnosti skupiny, včetně vzájemné souvislosti sociálních rolí.

Sociální skupiny (sportovní kolektivy) je možné dělit na skupiny formální a neformální.

Formální skupiny – pro potřebu této práce sportovní družstva, jsou více organizovány sportovními, nebo společenskými organizacemi a mají jasně vymezena pravidla sportovního soutěžení pro tuto specifickou činnost platná včetně velikosti sportovního družstva. Pravidla jsou také stanovena pro funkčnost a rozdílnost jednotlivých sportovních disciplin. To jsme ale většinou v oblasti sportu zaměřeného na výkon.

Z pohledu této práce je také důležitý přístup ke sportu jako aktivity pro všechny a tedy také **neformální skupiny**. Jejich formy a funkce jsou mnohem méně svázány nějakými organizačními pravidly. Doplnil bych to o popis od ŘÍČANA (2005, s.206): „...*tyto skupiny vznikají nahodile, spontánně, jsou to např. party kluků pravidelně hrajících fotbálek, nebo nohejbal na malých sídlištních hřištích*...“. Na našem sídlišti jsou takové skupiny i ve volejbalu a hokejbalu a jsou schopné si domluvit i menší turnaje. Trvání takových skupin může být i dlouhodobé, i letité.

Znaky mezi formálními a neformálními skupinami se mohou stírat podle rozsahu formálních znaků probíhajících změn ve skupinách. Podstatné je, že ze sociálního pohledu mohou vhodně nahradit často pokřivené cíle a funkce samovolně vznikajících sídlištních part a vrstevnických skupin.

Počet a druhy sportovních disciplin se stále rozšiřují v návaznosti na vynalézavost lidí, prostředí a zdokonalujících se technických možností. V současné době je jich přibližně 180, z toho klasických kolektivních {např. fotbal, basketbal, atd.} vyžadujících v návaznosti na pravidla úzkou a propracovanou spolupráci komunikujících, společně motivovaných, soudržných členů týmu s vymezenými sportovními rolemi {obránce, útočník apod.} je přibližně 50. Většina ostatních, které bývají označovány jako individuální {například atletika, gymnastika, veslování, aerobik atd.} se projevuje tím, že hráč soutěží {soupeři} proti protihráči {soupeři} sám.

Individuální a kolektivní sport je v několika ohledech velmi rozdílný. Záleží tu na osobnosti jedince, jaká možnost mu více vyhovuje. V kolektivním sportu je tu klad kolektivu, ve kterém se jedinec učí sociálně fungovat. U individuálního sportu zde však působí větší síla na individualizaci, na schopnost fungovat sám a umět se

sám na sebe spolehnout. Učí nás kritickému pohledu na vlastní osobnost, kdy si za výkon můžeme sami, a někdy přenášíme vinu na trenéra.

Skoro všichni tito sportovci jsou však členy sportovních nebo společenských klubů, kde se společně v tréninkových skupinách připravují a také mívají podle druhů sportů i týmové soutěže, kde se individuality spojují do týmů reprezentujících klub, město, stát. Existuje mnoho variant průniku kolektivních a individuálních sportů. I tak specifické vyhraněné individuální sporty jako např. maratón, střelba, nebo skoky na lyžích mají svoji týmovou podobu, kde se projeví základní charakteristiky skupiny jako soudržnost, participace nebo stálost.

Podle současných trendů zvláště u mladých lidí narůstá sklon k individuálnímu provozování sportu (např. plavání, běhání, veslování, bojové sporty, squash, tenis a pod.) na úkor provozování kolektivního a organizovaného. Osobně doporučuji kombinace obou způsobů sportovní aktivity, kdy v individuálním sportu je zodpovědnost práce s tělem a psychikou jen na jedinci, a kolektivní sport, kde se učíme pracovat ve skupině a zodpovědnost je společná.

4.3 Dostupnost sportu

Dostupnost druhů sportů z pohledu dětí a mládeže úzce souvisí se sociální úrovní rodiny, jejím postojem a návyky, s vyhraněností zájmů dítěte a s úrovní zabezpečení organizovanosti a sportovních podmínek v místě bydliště. V návaznosti na dotazník předpokládám potvrzení úzké souvislosti mezi možnostmi sportování a aktivitou dětí a mládeže v oblasti sportování.

Když se rozhlédnu po sportovních možnostech v místě svého bydliště - sídliště se záměrem najít možnosti pro co nejméně finančně a časově náročné sportování ve věku základní školní docházky, tak mi z toho vyplývá, že:

- z oblasti kolektivních sportů se mohu zapojit do organizovaných forem sportování většinou u škol v oblastech fotbalu, volejbalu, basketbalu, florbalu, hokeje, hokejbalu,

- z oblasti individuálních sportů je k dispozici např. atletika, stolní tenis, tenis, veslování

- a vzhledem k tomu, že jsem v Praze, tak jsou v případě dostatku finančních prostředků, času a zájmu dosažitelné téměř všechny sporty. Všechny tyto organizované sporty jsou ale většinou zaměřeny na výkon a úspěch a vyžadují

v návaznosti na sportovní vybavení a soustředění silnější rodinné ekonomické zázemí a podporu.

Z neformálního sportování se mohou zapojit do společných her na slušně rekonstruovaných sídlištních hřištích. Tady je možnost, že se stanu členem nějaké neformální sportující skupiny ve fotbalu, nohejbalu, hokejbalu, basketbalu, pokud to není skupina uzavřená, úzce autonomní. Nic mi nebrání jít si zaběhat, zajezdit si na kole, vytyčené trasy jsou připraveny a stává se to zvykem.

4.3.1 Zápory a komercializace současného sportu

Nesporný, opakovaný nárůst fanouškovského násilí, někdy spojeného s xenofobií, zejména na fotbalových stadiónech, je velkým problémem současné doby. Násilí se také přelévá i do oblastí mimo stadiony např. do dopravních prostředků. Tady je potřeba hledat nejenom formy účinných a rychlých následných postihů, ale také zkoumat možnosti prevence a to nejen donucovacími orgány, ale také sportovními organizacemi.

Doping ohrožující zdraví jednotlivců, představuje hrozbu pro sport a porušení zásad poctivého soutěžení vrhá velmi negativní světlo na sport. Tady především selhává - nefunguje výchovná role sportu a sportovních vzorů. Doping se nedotýká jenom profesionálního sportu, i když z něho vyšel, ale především ten je potřeba důsledněji a koordinovaněji řídit, kontrolovat a postihovat, protože tam jsou největší zájmové komerční tlaky vyvolávající užívání dopingu u sportovců.

V Bílé knize Evropská komise doporučuje, aby se k obchodu s nelegálními dopingovými látkami na celém území EU přistupovalo stejně jako k obchodu s nelegálními drogami. Dále bílá kniha doporučuje větší ochranu mladých hráčů před jejich lákáním na peníze, slávu, jiný pestřejší život a jejich využíváním až zneužíváním když přijde neúspěch a tyto ještě děti zůstanou opuštěny v cizí zemi.

Dále upozorňuje, že řízení a organizace sportu jako rozvíjející se oblast podnikání, ale také správa věcí veřejných, ve které se potkávají různé skupinové finanční ale také fanouškovské zájmy, se také potýká s korupcí, praním špinavých peněz. Zvláště fotbal je těmito v posledních letech prokázanými praktikami veřejně znám a potřebná náprava vázne i pro v médiích přetřásané zájmy funkcionářů fotbalového svazu.

Z mého pohledu náleží ČR ve fotbalu, a je otázka jestli jenom ve fotbalu, v oblasti korupce do popředí všech států EU.

4.4 Zdravý životní styl

Sportování ve formální sportovní skupině může pomoci mladistvému ve výběru životního stylu. Každý z nás chce někam patřit a s něčím se identifikovat. Potřebuje prostředí, které je přijímající. Identifikace je jednou ze základních potřeb lidské bytosti. Když zařadíme dítě do kolektivu sdružujícího se ve sportovních aktivitách, tak se nám může podařit pomoci dítěti nasměrovat hodnoty ku zdravému životnímu stylu.

Sport je záliba, kterou je možno zaplnit volný čas, a vzniká na ní psychická i fyzická závislost. Je možné, že se naše dítě nedostane do nějaké problémové skupiny. Sportovní závislost, samozřejmě ne extrémní, může zlepšit kvalitu a prodloužit život. K tomu sociální izolace je podle I. D. Yaloma rizikovým faktorem podobně jako kouření či obezita. Jak malé dítě prahne po pohybu a sociálním kontaktu, tak je vhodné sportovní středisko schopno to využít. Připodobňuji tuto skupinu podobně jako I. D. Yalom (2007) připodobňuje ve své knize Teorie a praxe skupinové psychoterapie terapeutickou skupinu mikrosvětů.

Sportovní klub je podobný sociálnímu mikrosvětů, kde si člověk může zkoušet a učit se sociální postupy, které jsou vhodné pro využití v normálním světě. Nejčastějším místem, kam může chodit člověk pravidelně sportovat, jsou sportovní sdružení, která mají podle mého nejvíce výhod ve směru socializace a prevence juvenilní mládeže. Sportovní sdružení také pomáhají udržet přirozeným způsobem zdraví po tělesné i duševní stránce. Socializace nám pomáhá spojit více generací.

4.5 Pravidelnost sportování a práce s časem

Sport nás učí pravidelnosti, která je ve výchově také velmi podstatná, například pro práci s časem a rozvržení si časového harmonogramu dne. Proč nepatřit do skupiny osob, které mají společný zájem ve sportovních činnostech? V tomto sportovním světě jsou jako v opravdovém pevně daná pravidla, jež osoba nacházející se v tomto místě musí dodržovat, jinak by ji skupina kárala. Netrvá to však většinou dlouho a člen si je přijme za vlastní. Člověk zde zaujímá své místo

ve skupině a to v nejvhodnější pozici, kterou si sám určí a jíž podporuje také skupina. Tato pozice zde však nemusí být stálá. Pozice se vyvíjí podle zejména sociálních schopností, které daný jedinec získává.

Výhodou sportovního klubu je možnost kdykoliv odejít, avšak lidé co si najdou v tomto mikrosvětě pozici, která jim vyhovuje, zde většinou zůstávají **po** delší čas. Studenti či pracující vyhledávají sportovní sdružení, mikrosvět k tomu, aby na chvíli utekli do jiného světa, zapomněli na každodenní starosti, relaxovali a to jak duševně tak tělesně. Samozřejmě zde na první straně musí být něco, co členy klubu sblíží. V tomto případě to může být sport, jenž je v daném klubu vykonáván.

Je zde stanovena jakási hierarchie, kdy trenéři zaujímají funkci hlídačů norem a nastavují základní normy z klubového řádu či vlastní osobnosti. Každá tréninková skupina však má další vlastní normy, jež jsou každému většinou jasné, podobně jako studentovi na základní škole v každé třídě, či dospělému na svém pracovišti. Nápodoba je jedna ze základních principů zapojení se do kolektivu. Když přijde nový jedinec, který se nevyzná v daném prostředí, a neví, jak se má chovat a co si může dovolit, v první řadě napodobuje ostatní, aby byl skupině nějakým způsobem blíže, což jedinci pomůže se dříve zapojit do kolektivu. V tomto učení mu - podobně jako ve skupinové terapii terapeut - pomáhá trenér dané skupiny, v níž se jedinec nachází. Jedinec se zde snaží o oblibu u jiných, o ocenění. Tato kladná přijetí zde jedinec vyhledává nejen u sebe ale i u ostatních.

V takovémto kolektivu se jedinec záhy naučí všem způsobům chování vůči jedinci či vůči skupině. Může si vyzkoušet, co si ke komu může dovolit a vycházet z tohoto učení i v normálním světě, a stává se ke skupině konformním.

4.6 Agrese, konflikty a sportovní aktivity

Agrese je emoce, se kterou se každý z nás učí nějakým způsobem pracovat. Sportovní aktivity často volíme tak, abychom se po nich cítili co nejlépe. Jedním z těchto směrů může být vybití agrese sociálně přijatelným způsobem a tím sport je. Méně agresivní jedinec si pro svoje vybití vybere atletiku a jiný více agresivní box. Je tu však vždy dohled, který ji může jasným směrem zacílit. Zajisté pak cítí tyto jedinci menší potřebu agresivního chování a to na jiných osobách či na majetku, což může způsobit vstup do skupiny juvenilní mládeže. Při sportu se vyprodukuje

dostatečné množství adrenalinu, což zapříčiní zmírnění tlaku osobnosti na agresivní chování mimo sportovní činnost. Jedinec se ve sportu učí se svou agresivitou pracovat a dokonce ji vhodně využít. S touto problematikou se jako profesionální trenér setkávám každým dnem. Účinnou formou, jak se vypořádat s agresí a napětím, jsou také všemožné formy relaxace.

Není to jen agrese s čím se člověk ve sportu učí vypořádat. Je zde celá řada konfliktů. Konflikty provázejí celý náš život a jako lidé je zvládáme hůře či lépe. Není však nic lehčího než vytvoření trenážeru napodobujícího reálný svět, kterým zde mikrosvět sportovního klubu může být. Nejenže nás sport nutí k pravidelnému vcházení do konfliktů, nýbrž nás i učí se v něm orientovat - a to např. nápodobou práce s konflikty osob kolem nás.

Konflikty můžeme mít vůči okolí, avšak také vůči sobě samému. Je více možností, jak se s konflikty vyrovnávat. Můžeme se s nimi vyrovnat a to kompromisem, který pokládám za nejvíce vyspělý a nebo jinými způsoby, jako utéci od nich, bojovat s nimi, být v nich nečinní a podobně. Je tu však velmi důležité vědět, že nemáme vždy jen jednu možnost. Mládež je známa svým kritickým pohledem na věc, ale bojovat při každém konfliktu je znakem sociální nevyspělosti a také patologie. Zajímavá zde může být vztahová dynamika, to je tam, kde se jedinec setkává ve vztazích s dobrými i špatnými pocity z komunikace a ze vztahu s ostatními členy, a učí se s nimi pracovat. Samozřejmě mu to opět pomáhá i v normálním životě.

4.7 Fenomén výhry a prohry

Jedním z velkých fenoménů sportu je výhra a prohra. Okolí nás učí, jak k těmto fenoménům přistupovat. Musíme být za každých okolností ve sportovním souboji po výhře šťastní. V dnešní společnosti se tomu přidává váha, a však je to jen jedna z naučených reakcí našeho světa. Podobně jako s každým konfliktem se s ním učíme vypořádávat a ne vždy zdravým způsobem. Je zde opět samozřejmě více variant, jak se s vnitřními pochody následujícími po výhře či prohře vyrovnávat. Chceme ale, aby již dítě vědělo, že po první prohře se nezboří svět, a podobně tedy jako v životě nás sport učí postavit se a nevzdávat těžké životní situace. Nechceme, aby se mladistvý šel po první prohře vzdát své kariéry, opít alkoholem a podobě.

4.8 Relaxace

Sport je také určitou formou, kde se pracuje s relaxací duše i těla. Velmi podobný relaxaci, jak ji známe z oblasti terapeutické, je takzvaný strečink. U strečinku se sportovci učí před každým výkonem připravit tělo na aktivní sportovní činnost, je tu však podstatné, že se připravují po tělesné i duševní stránce. Je tu velmi důležité správné dýchání, správné prohřátí těla, uvolnění svalů a to zejména po sportovní činnosti, aby tělo nebylo v tenzi. Cviky jsou velmi podobné józe. Velmi vhodný je pro sportovce autogenní trénink, metody svalového uvolnění, metody napnutí a opětovného uvolnění svalů a dechová cvičení. Dopřejme si kvalitní uvolnění, odpočinek jak říká ve své publikaci *Relaxace v každodenním životě* CUNGI (2005).

5 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ POMOCÍ DOTAZNÍKŮ

5.1 Procenta sportujících v EU

Podle Bílé knihy o sportu EU (2007, s. 3) je sport oblastí lidské činnosti, která se těší velkému zájmu občanů Evropské Unie, jež má zároveň obrovský potenciál je sdružovat a oslovovat, a to bez ohledu na věk či společenský původ. Podle průzkumu agentury Eurobarometer z listopadu roku 2004 přibližně 60 % evropských občanů pravidelně provozuje sportovní aktivity v rámci zhruba 700 klubů nebo mimo jejich rámec. Tyto kluby jsou samy členy velkého počtu sdružení a federací. Sport kromě upevňování zdraví plní i funkci výchovnou a hraje roli společenskou, kulturní a rekreační.

5.2 Procenta sportujících v ČR

V bodě 3.2 v návaznosti na Koncepci státní politiky v tělovýchově a sportu v České republice podle průzkumu z r. 1995 vyplývá, že se sportu v ČR soustavně a dlouhodobě věnuje 1/3 lidí, 1/3 příležitostně a 1/3 nesportuje téměř vůbec - a podle mého názoru se situace nezlepšila.

Podle NIDM je v ČR vytvořena síť školských zařízení pro zájmové a neformální vzdělávání (298 středisek volného času, 3 992 školních družin a 447 školních klubů). Dále více jak 1500 nestátních, neziskových organizací dětí a mládeže a nestátních, neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží dlouhodobě a systematicky pracuje s dětmi a mládeží v oblasti neformálního vzdělávání včetně pohybových aktivit. Podle mého názoru tady pojem neformální vzdělávání skřípe ve vztahu k chápání pojmu neformální skupiny.

V rámci přípravy projektu MŠMT a NIDM „Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání“ je na internetových stránkách www.nidm.cz/projekty uveden pro tuto práci zajímavý průzkum na téma, jakým způsobem jsou vybírány volnočasové aktivity pro děti ve věku 6-15 let. Výběrový soubor tvořil 611 respondentů – rodičů dětí. Vybral jsem pro ukázkou otázku a odpovědi, které mají vztah k této práci:

Otázka: *Navštěvoval/a jste ve věku svého dítěte nějakou organizovanou volnočasovou aktivitu?* Odpovědělo: Ne 22 %. Ano 73 %. Nevzpomíná si/neví 5 %.

Otázka: *Máte přehled o nabídce organizovaných volnočasových aktivit pro děti v místě či okolí vašeho bydliště?* Odpovědělo: Ano, mám poměrně dobrý přehled 55 %. Ne, mám velmi špatný přehled 3 %. Neví, neodpověděl/a 1 %.

Otázka: *Myslíte si, že je nabídka organizovaných volnočasových aktivit dostatečná?* Odpovědělo: Spíše ne 16 %. Rozhodně ano 23 %. Neví, neodpověděl/a 7 %. Rozhodně ne 4 %. Spíše ano 50 %.

Otázka: *Jak jste spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit?* V odpovědích je vyjádřena nejmenší spokojenost v obcích do 5 000 obyvatel. Největší v obcích s 5000 až 20000 obyvateli.

Jako nejdůležitější zdroj informací o volnočasových aktivitách je uvedena škola a učitelé až ze 70 %, jenom 40 % je od dítěte samotného, ale naopak k zájmům dítěte se především při výběru aktivity přihlíží a to v 79 %.

Z této informace pro školy vyplývá veliká odpovědnost z hlediska diferencovaných a propracovaných doporučení pro budoucnost dítěte, pochopení a plnění úkolů z tím spojených. Je otázkou, jak jsou na to školy připraveny.

Hlavní zjištění je, že 82 % dětí tráví čas každý týden v různých zájmových kroužcích a kurzech. Nejdůležitějším kritériem pro výběr volnočasových aktivit pro děti je zájem a přání dítěte. Jako velmi důležité to označuje osm z deseti rodičů (79 %).

5.3 Dotazníkové - empirické šetření

Obecně mám dojem, že v oblasti sportu a jeho sociologických návaznostech chybí statistické informace a následně znalosti o jeho výchovných, tělesných, psychoregulačních a sociologických účincích. Dosažitelné jsou statistické informace o počtech sportovních organizací a množství jejich členů, částečně také související hospodářské dosahy, ty však v žádném případě nedávají odpověď na skutečnou váhu funkcí sportu jako celospolečenského fenoménu a tím se také ztrácí pochopení jeho důležitosti i argumentační potřeba pro případné investice do dlouhodobých programů. To je důvod, proč jsem se rozhodl udělat následující malou sondu do názorů lidí na trávení volného času a sport.

5.3.1 Cíle a technika šetření

Hlavním cílem šetření bylo zjistit postoj dětí a mládeže ke sportu a možnosti formálního a neformálního sportovního vyžití.

Dalšími cíli bylo:

- kolik času v předškolních, školních zařízeních a zvolených organizacích tráví děti sportováním,
- kdy a kde dochází k omezení přirozené, vrozené dětské potřeby aktivního pohybu.

Použitá technika sběru dat:

Řízený skupinový rozhovor v rámci předškolního vzdělávání - doplněný informacemi od rodičů a dětí, vyplňování dotazníků respondenty v ZŠ pod vedením náhodných učitelů, vyplňování dotazníků respondenty v dětském domově a diagnostickém ústavu pod vedením učitele i výchovného poradce, vyplňování dotazníků ve sportovním klubu volným způsobem dobrovolně bez vysvětlování a ovlivňování. Obsah otázek v dotazníku byl cíleně formován co nejjednodušeji s cílem dosáhnout srovnatelné pochopení a srovnatelné konkrétní odpovědi.

Výběrový soubor 175 respondentů a to:

- 23 dětí mateřské školy ve věku od 4 do 6 let, z toho 14 chlapců,
- 36 dětí I. st. základní školy od 7 do 9 let, z toho 21 chlapců,
- 51 dětí II. stupně základní školy od 13 do 16 let, z toho 31 chlapců.

Všichni výše jmenovaní byli ze sídliště Prahy 13. Šetření bylo vedeno snahou o vytvoření souboru respondentů při zachování vývojových návazností ve stejném specifickém pražském sídlištním prostředí.

- dále specificky ve vztahu ke sportovní tématice 24 sportovců ze sportovního klubu plážového volejbalu ve věku od 14 do 22 let z toho 7 mužů,
- a také 26 dětí diagnostického ústavu, a 15 dětí dětského domova v Dobřichovicích.

Z celkového počtu bylo chlapců 99, děvčat 76. Všichni byli ve věku od 4 do 22 let. Mimo dětský domov a diagnostický ústav byli všichni z oblasti Prahy.

Vypovídající hodnota tohoto šetření je omezena množstvím dotazovaných, možnostmi tazajícího, velice diferencovaným dobrovolnickým sběrem dat.

5.3.2 Dotazník k šetření na téma sportovní vyžití jako prevence sociálně patologických jevů

- typ školy, nebo organizace u které je dotazování prováděno:
- 1. Co bys dělal/a, kdybys měl/a volný čas?
- 2. Sportuješ rád/a?
- 3. Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně?
- 4. Jakému sportu se věnuješ - kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám/a)?
- 5. Sportuješ sám/a nebo s kamarády (partou), s rodinou?
- 6. Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?
- 7. Jak se po sportování cítíš?
- 8. K čemu je, podle Tebe, sport dobrý?
- 9. V čem, podle Tebe, sport škodí?

-----
věk dotazovaného

muž/žena
nehodící se proškrtnout

Podle mého zpětného pohledu jsem si při rozhodnutí o provedení tohoto šetření měl lépe zvážit své kapacitní možnosti pro získávání respondentů z hlediska množství i struktury, organizaci sběru dat a jejich vyhodnocení. Již samotné téma dotazníku mohlo navádět k odpovědím, některé otázky možná mohly být lépe položeny. Některé otázky dávají respondentovi možnost většího množství odpovědí. V grafech je vždy odraz první uvedené odpovědi, jako první respondentovy reakce. Dosažený výsledek je tak ovlivněn těmito omezeními.

5.3.3 Otázka č.1. Co bys dělal/a, kdybys měl/a volný čas?

Na 1. otázku „Co bys dělal/a, kdybys měl/a volný čas“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.1.

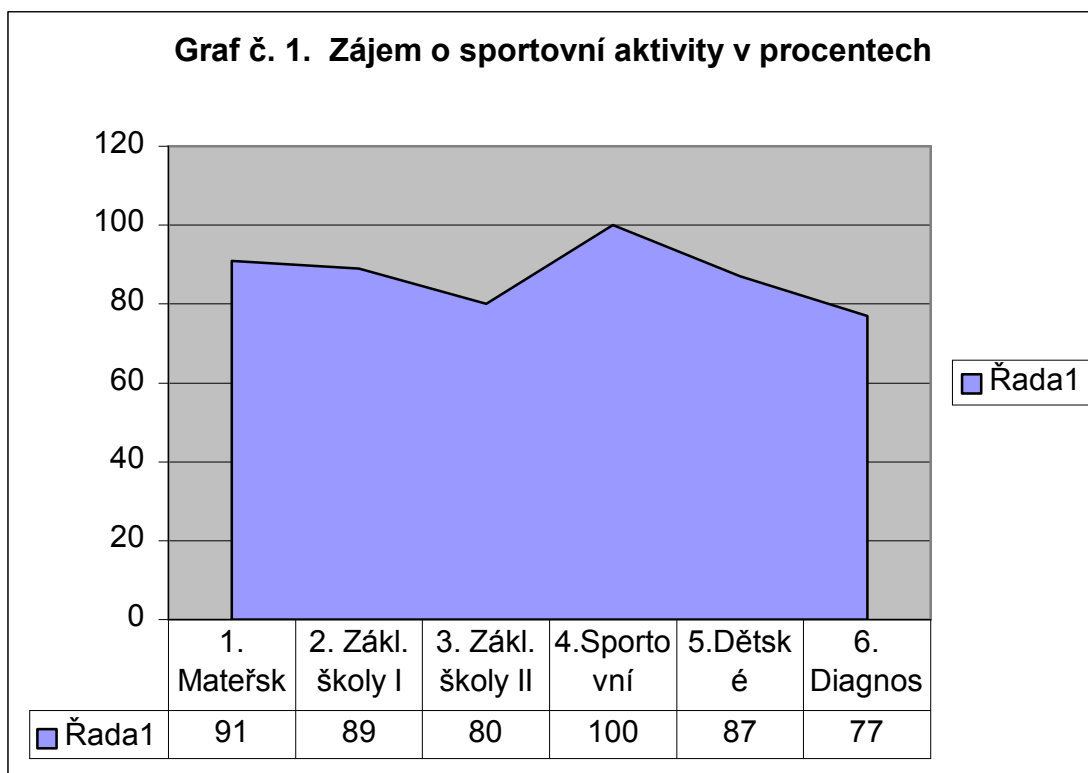
Závěr k 1. otázce:

Odpovědi na tuto otázku se podle podkladů dále s přibývajícím věkem rozpadají a rozsah volnočasových zájmů se zvětšuje u některých respondentů i na pořadí více než 4 zájmů, v grafu je vždy odraz první odpovědi v pořadí. Z odpovědí také vyplývá různost chápání pojmu volný čas. Měl jsem však z pochopení tohoto pojmu respondenty větší obavy. Jenom jedinci zařadili aktivitu učení, nebo úkoly do volnočasových zájmů. Obával jsem se jako trenér, že někteří sportovci ze sportovního klubu z velké části zaměřeného na výkonnostní složku sportu už nebudou brát sport jako volnočasový zájem, ale více jako práci. Má obava se nepotvrdila. To je z úhlu pohledu této práce velmi dobře. Otázka částečně navazuje na projekt výzkumu MŠMT a NIDM viz. Kap. 5.2 je svým rozsahem, potřebou a možnostmi dalšího zkoumání podle mého názoru vhodná k samostatnému projektu.

5.3.4 Otázka č.2. Sportuješ rád/a?

Na 2. otázku „Sportuješ rád/a“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy příloze č 1.2.

Graf č. 1.

Závěr ke 2. otázce:

Přirozený a z hlediska perspektivy jejich dalšího sportování mimořádně důležitý emocionální zájem o sport u dětí a mládeže přetrvává, i když velice pozvolně klesá, jak ukazuje předchozí graf. Do grafu jsem zařadil jenom na sebe navazující školy z jednoho sídliště, které jsou podle mého názoru z hlediska jednotného životního prostředí vhodné ke srovnávání vývoje zájmů.

5.3.5 Otázka č.3. Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně?

Na 3. otázku, „Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.3.

Závěr ke 3. otázce:

Tady asi narážím na různorodost chápání pojmu „pravidelné sportování“ dotčenými respondenty ve smyslu formálního sportování, nebo neformálního

sportování, nebo jeho časového a kvalitativního rozsahu, atd. Podle doprovodných poznámek na dotaznících budu vycházet z předpokladu sportování cca 2 hod. týdně. I po tomto snížení podkladů je podle mne tato statistika překvapivě dobrá. Možná se, zvláště u II. stupně základní školy projevuje, že jedna část školy (ne zkoumaná) má sportovní zaměření. Určitě se projevuje, že děti již jsou postupně s přibývajícím věkem, narůstajícím způsobem, schopné věnovat se samostatně většímu množství dostupných sportů, podle jejich zájmů, ale také postupně dochází ke zřetelné a nezanedbatelné diferenciaci sportovních a nesportovních zájmů, začínají se otvírat nůžky. Také tyto výsledky dotazníku by si asi zasloužily samostatné zkoumání. Některé výsledky dotazníků z 2. stupně základní školy, i když v minimálním procentu, naznačují, odklon k asociálnímu chování, ale jen u nesportujících respondentů

Když v návaznosti na výsledky podle souhrnného grafu ke kalkulovaným 2 hod. týdně pravidelného volnočasového sportování přidám při šetření potvrzených cca 60 minut denně pohybových aktivit a her v předškolních zařízeních, nebo 3 hodiny týdně povinné tělesné výchovy v základních školách, tak u předškolní výchovy podstatně překračuji doporučení 60 minut pohybových aktivit od WHO a u respondentů mateřských škol i základních škol překračuji evropský průměr 60 % sportujících podle Bílé knihy EU.

5.3.6 Otázka č.4. Jakému sportu se věnuješ - kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám)?

Na 4. otázku „Jakému sportu se věnuješ – kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám)“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č 1.4.

Závěr ke 4. otázce:

Tady se potvrzuje, že děti jsou po ukončení MŠ postupně schopné zvládat i složitější pravidla kolektivních sportů a zapojovat se do nich a také postupně přijímají a zvládají nezbytná pravidla chování ve sportovní skupinách. Ukazuje se, že mají o kolektivní sporty a zapojení do společenství sportovních skupin zájem.

5.3.7 Otázka č.5. Sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou?

Na 5. otázku „Sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou?“ odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.5.

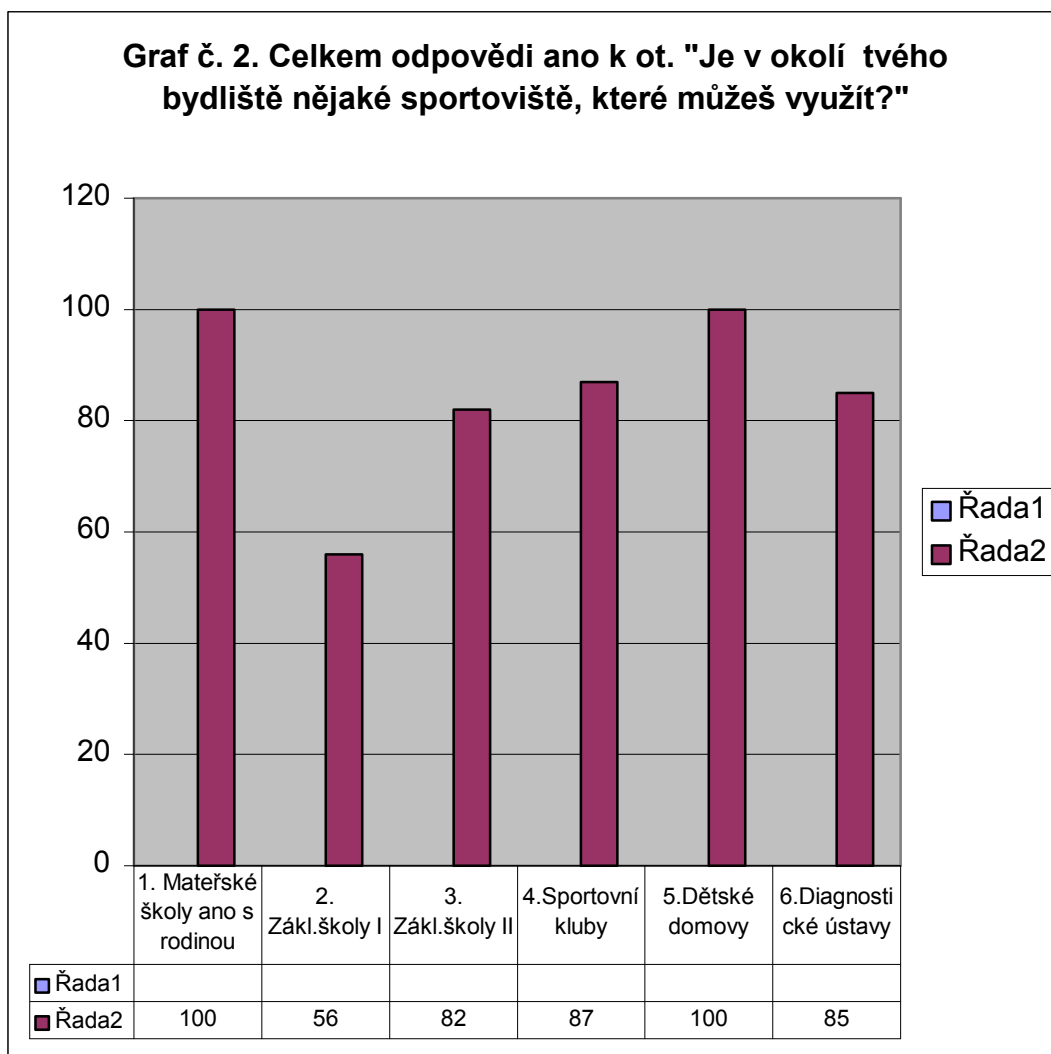
Závěr k 5. otázce:

Výsledek je potvrzením zájmu o skupinové sportování umožňující vrstevnické společenské vztahy ve srozumitelném, čitelném, většinou přívětivém sportovním prostředí. Extrémní, ale přirozené vývojové zaměření na rodinu při sportování u předškoláků je také spojeno v tom věku s normální neschopností pochopit často složitá pravidla kolektivních sportů. Rodinu často jako sportovního partnera uvádí dotazovaný respondenti souběžně.

5.3.8 Otázka č.6. Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?

Na 6. otázku „Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.6.

Graf č. 2.

Závěr k 6. otázce:

Tento výsledek je také překvapivě dobrý. Podle mého názoru je odrazem pražských rozsáhlých a diferencovaných možností sportovišť a specifík městské dopravy především metra. Pro předškolní děti bylo na sídlišti upraveno nebo renovováno dostatek dětských hřišť. U dětí z prvních ročníků I. st. základních škol je přece jenom z hlediska možností samostatného dojíždění na vybraná sportoviště v rámci formálního sportování určité omezení. To omezení často platí i při neformálním skupinovém sportování na sídlištních hřištích, která přednostně obsazují vyšší věkové skupiny.

Členové sportovního klubu našli své sportoviště ve shodě se svými zájmy a finančními sociálními možnostmi. Velkou většinou jsou to studenti středních a vysokých škol, jejich prioritou je studium a sport berou jako přiměřenou kompenzaci. Často si na povinné členské příspěvky vydělávají brigádami. Někdy si

kladu otázku, jestli provozní i profesionální úroveň našeho klubu přiměřeně naplňuje jejich představy o sportovním vyžití.

5.3.9 Otázka č.7. Jak se po sportování cítíš?

Na 7. otázku „Jak se po sportování cítíš“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.7.

Závěr k 7. otázce:

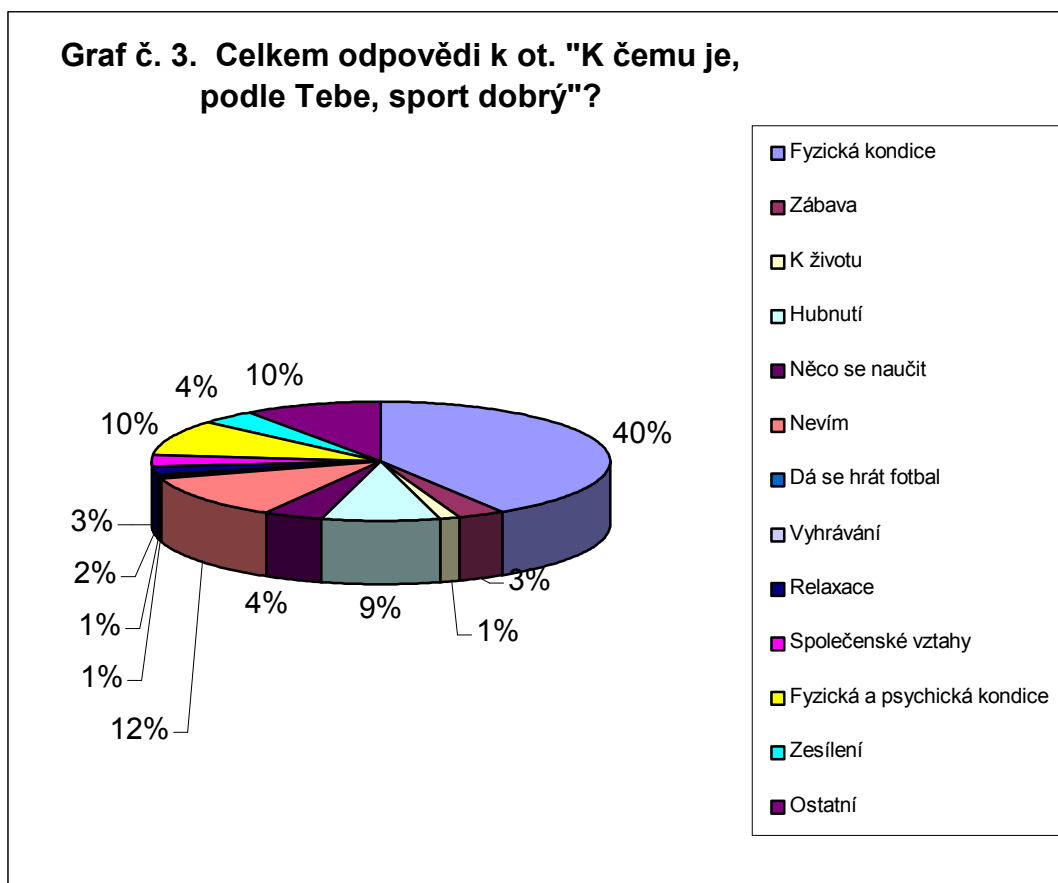
V odpovědích respondentů se často opakovalo spojení slov ve smyslu „unaveně a uvolněně“, „unaveně a příjemně“ a to v návaznosti na převažující odpověď „dobře“ nebo také „šťastně“ vytváří celkový dojem ve vztahu k odpovědím na tuto otázku. Grafy odrážející odpovědi respondentů škol od 4 do 16 let ze sídliště ukazují na pomalu klesající, ale i tak velice kladně procentuálně vysokou tendenci.

U členů sportovního klubu by se tento 78 procentní výsledek dal považovat za samozřejmost. Já z pohledu trenéra to však za samozřejmost nepovažuji. Někdy jsem sice rozpolcen, protože očekávám lepší výsledky ve vrcholových soutěžích. Stále se nám totiž nedaří obsazovat přední příčky v extralize a na mezinárodních turnajích. Ale když se koukám na tento graf a z pohledu této práce si říkám, že už také někdy podléhám dlouholetým zvykům českého sportu zaměřeného na jen výkony a ne na sport pro radost a zdraví.

5.3.10 Otázka č.8. K čemu je, podle tebe, sport dobrý?

Na 8. otázku „K čemu je podle tebe sport dobrý“, odpověděli respondenti takto:

Viz grafy v příloze č. 1.8.

Graf č. 3.

Závěr k 8. otázce:

U této otázky se podle mě zřetelně projevilo, že děti a mládež jsou málo nebo nejsou vzdělávány v teorii sportu a jeho přínosů. Psychická kondice, i když v legendě uváděna jako součást fyzické kondice, byla uváděna v odpovědích minimálně apod. Nikdo jim zřejmě odborně nevysvětlil pro ně důležitou a přínosnou funkci sportu ve vyváženém fyzickém a psychickém rozvoji osobnosti, ve výchově a vzdělávání, v socializaci a ve společnosti vůbec, viz předchozí práce. Donutilo mě to nahlédnout do skript studentů FTVS a přesvědčil jsem se, že jsou v této oblasti teoreticky připravováni. Praxe asi pokulhává. Odpovědi jsou poplatné nahodilým informacím z povrchných vyjádření v médiích. Nicméně otázka zaujala a vyvolala přirozené reakce a odpovědi.

5.3.11 Otázka č.9. V čem, podle tebe, sport škodí?

Na 9. otázku „V čem podle tebe, sport škodí“, odpověděli respondenti

takto:

Viz grafy v příloze č. 1.9.

Na úrovni mateřské školy nebyla učitelkou tato záporná otázka dětem položena.

Závěr k 9. otázce:

U této otázky se podle mne zřetelně projevilo, že děti a mládež jsou málo, nebo nejsou vzdělávány v teorii sportu a jeho možných záporech. Idealistický nebo přehnaně optimistický - zkreslený pohled na sport je možná větším lákadlem – motivací pro děti a mládež, ale zpětně může způsobit opačnou reakci a znechucení. Už jen pohled a názor odborného učitele, vychovatele, trenéra na dítě, které by se chtělo zapojit do pohybové výchovy, nebo určitého druhu sportu a jeho dohovor s rodiči může předejít následným zklamáním a škodám v názoru na funkce sportu. Nemluvím ani tak o pohybovém talentu pro nějaký specifický druh sportu ve smyslu sportu zaměřeného na výkon. Chci říci, že je důležité, pokud se má sport stát pro dítě dlouhodobě příjemným, pokud možno nenásilným zpestřením volného času a plnit přitom předtím pojmenované fyziologické, psychologické, výchovné, sociologické a jiné funkce, provést velice pečlivý výběr vhodného sportu. Zvažovat věk, zájem, mentalitu a kondici dítěte, následně výběr kolektivu, trenéra, dosažitelnosti, nároky na čas dětí a rodičů, náročnost na spojené náklady a trošku i genetických předpokladů a sociálních návyků, atd. Chyby při tomto zvažování se pak mohou zpětně odrazit v hodnocení „sport škodí ve všem“

5.3.12 Celkový závěr dotazníkového - empirického šetření

Z pohledu hlavního cíle šetření se podařilo, i když v měřítku omezeném výběrem respondentů, zjistit postoj dětí a mládeže ke sportu a možnosti formálního a neformálního sportovního vyžití v prostředích, ve kterých žijí a studují, obdobně se také podařilo splnit cíle vedlejší. Výsledky jsou z mého pohledu překvapivě kladné z hlediska postojů, možností i věcných přístupů ke sportování u pražských respondentů. Jsou to výsledky specifické a nedají se zohlednit pro celou ČR. Nicméně průměrný počet 60 % sportujících v rámci EU (podle *Bílé knihy EU* viz. výše) je podle výsledků dotazníků v pražském prostředí u zkoumaných respondentů

dosažen a překročen. I když mám z těchto výsledku trošku obavy, jestli nejsou zkrslým odrazem nepřesně položených otázek, ale takové obavy má asi každý, kdo provádí obdobné šetření. Obdobně mohu porovnat a vyhodnotit výsledky šetření i ve vztahu k doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO) minimálně 60 minut uměřené tělesné aktivity (sem patří sport, ale nejen ten) denně pro děti. U zkoumaných respondentů v pražském prostředí byla tato doporučení u předškolní výchovy překročena a u základních škol jsou výsledky u cca 78 % sportujících srovnatelné.

Za velmi důležité považuji výsledky otázky č. 2, které odrážejí citový postoj ke sportování a kde kladný vztah ke sportu neklesá pod 80 % a tím je u respondentů vytvořen předpoklad k dalšímu pokračování v této aktivitě.

Výsledky z Prahy ukazují, že děti již jsou postupně s přibývajícím věkem narůstajícím způsobem schopné věnovat se samostatně většímu množství dostupných sportů, podle vlastních zájmů, ale také u nich postupně dochází ke zřetelné a nezanedbatelné diferenciaci sportovních a nesportovních zájmů. Na druhé straně také však nastává nezanedbatelný nárůst záporných pocitů a postojů, čímž se začínají otvírat rozporuplné nůžky. Tyto výsledky dotazníku by si asi zasloužily samostatné zkoumání zvláště u respondentů z 2. stupně základní školy, kde i když v minimálním procentu naznačují odklon k asociálnímu chování (jen u nesportujících respondentů). To zřejmě nebude jenom postoji ovlivněnými probíhající pubertou.

Výsledky potvrdily převládající zájem o skupinové sportování umožňující vrstevnické společenské vztahy v srozumitelném, čitelném, většinou přívětivém sportovním prostředí. Rodinu často jako sportovního partnera uvádí dotazovaní respondenti souběžně, je to výraznější u respondentů ženského pohlaví a samozřejmě u dětí předškolního věku..

Je potěšující, že velká většina těch kteří chtějí sportovat, má k dispozici sportoviště kde mohou své zájmy realizovat. Podle mého názoru je odrazem pražských rozsáhlých a diferencovaných možností sportovišť a specifík městské dopravy.

Méně je potěšitelné, že při odpovědích na poslední dvě otázky se ukázalo, že respondentům chybí znalosti a potřebné chápání důležitých a přínosných funkcí sportu v oblastech propojeného fyzického a psychického rozvoje osobnosti, ve

výchově a vzdělávání, v socializaci atd.. Je tedy jenom málo využívaná jedna ze základních motivačních, v tomto případě vzdělanostních školních složek pro propagaci zdravého životního stylu ve smyslu sport pro všechny. Ve vztahu k výsledkům výše uvedeného průzkumu NIDM, kde je jako nejdůležitější zdroj informací o volnočasových aktivitách pro rodiče uvedena škola a učitelé až ze 70%, se ukazuje, že poradenství rodičům a vzdělávání žáků v předmětné oblasti by si zasloužilo ze strany škol větší pozornosti a podle mého názoru také mnohem větší individuální osobnostní přístup.

ZÁVĚR

Po vymezení pěti základních pojmů se autor zabývá teoretickými východisky zkoumané problematiky. Podává přehled o možnostech sportovního využití v jednotlivých vývojových obdobích dětství, pubescence a adolescence. Zabývá se legislativními přednostmi a nedostatky v legislativě EU ve srovnání s legislativou ČR, dále pak významem prevence rekreačního provozování sportu a pokračuje empirickým šetření pomocí dotazníků.

Přitažlivost sportu pro děti a mládež je nesporná a závěry výše uvedeného šetření to potvrzují. Potřebnost sportování pro zdravý vývoj jedince a skupin ve smyslu sociální prevence je také nesporná, tak jak to vyplývá z podkladů teoretické části a postupného - i když ne zvláště pružného - zpřesňování souvisejících cílů v koncepčních dokumentech odpovědných Evropských a státních institucí.

Méně se akceptuje, prosazuje a také vysvětluje a propaguje zřetelná potřeba naplňovat přirozené potřeby a zájmy a formovat návyky dětí ke sportu již v předškolním a školním věku, kde je největší možnost je ovlivnit. To je věk plný dychtivosti po všem novém, děti jsou plně nadšené, chtějí zkoušet nové aktivity.

V návaznosti na konstatování z teoretické části, že procesy biologické, psychologické a sociální jsou v čase nevratné, si tedy na závěr zkusme přestavit, mladistvého (18 let) sport ho nebaví, není v něm dobrý, má v sobě zafixováno, že by se jen ponižil, kdyby šel sportovat, a ani nemá dostatečnou motivaci, protože nezná přínosy funkcí sportu. V výběrovém souboru dotazovaných podobný respondenti byli. Co s tímto případem? Musím být bohužel skeptický. Ve většině obdobných případů se jeho situace a postoj ve vztahu ke sportování změnit nedá. Problém vznikl v časném mládí, kdy motivovat je daleko jednodušší, kdy je možno naladit člověka na sport pro radost.

Závislost volnočasové orientace na zájmech, které nás formovaly v dětství, včetně sportovních, poznává časem každý z nás a i já jsem přesvědčen o podstatném výchovném vlivu rodiny a společnosti na zaměření sportovních aktivit především dětí a mládeže a jeho setrvačnosti. Vhodně zvolená rodinná, ale i skupinová nebo individuální sportovní volnočasová aktivita může působit ve všech směrech na zdárný vývoj jedince, který je následně schopný začlenění do života společnosti a je pro ni a své nejbližší okolí přínosem.

Pravidelným sportováním se jistě nevyřeší a nezabezpečí všechny problémy účinnosti sociální prevence. Autor může z vlastní zkušenosti s lidmi ze sportovního prostředí potvrdit, že se tito lidé ne vždy úspěšně vyhýbají všem škodlivým zálibám a návykům, včetně alkoholu a drog.. Ukazuje se však, že návyky, které získali u sportu, kladně změnily jejich předpoklady k úspěšnému rozvoji osobnosti a začlenění do společnosti. Nebyly u nich naplněny mnohé sportovní ambice, ale tato aktivní společenství otvírala cestu k jiným, novým ambicím a dalšímu rozvoji.

Co je potřeba zlepšovat, říkám v jednotlivých komentářích a průběžných závěrech této práce. Souhrnně je potřeba sportovní vyžití jako sociální prevenci řídit a realizovat jako osvojení si správného zdravého životního stylu, jako jednu ze základních podmínek předcházení tvorby nevhodných životních návyků. V této souvislosti všemi relevantními institucemi cílově a konkrétně odstraňovat prokazatelnou absenci programů zaměřených na trávení volného času se zakomponováním sportovních aktivit. Základním rysem se musí stát postupnými kroky vytvořený systém sportu pro všechny. Na lokální adresné úrovni jde o spolupráci všech organizací. A to jak vertikální s orgány vyšších celků, tak horizontální na úrovni obce a obcí se soukromým sektorem, školami, kluby, atd. a to jak po stránce finanční, tak obsahové. Je třeba přejít k podpoře a realizaci programů zvyšujících úsilí ke vzdělávání v oblasti školství, občanských sdružení z oblasti mládeže, tělovýchovy, sportu a turistiky v rozsahu výchovy ke zdravému životnímu stylu a tak k prevenci sociálně patologických jevů.

Přejít od již docela uchopitelných strategií a koncepcí k realizaci cílů formou adresných programů a projektů s dostatečnou celospolečenskou, ale hlavně komplexní ekonomickou a institucionální podporou, je to, co může zastavit současné kritické trendy nárůstu sociálně patologických jevů. Vzhledem k tomu, že sociálně ekonomický stav rozvoje společnosti a jeho výkyvy - a tedy také krize ekonomiky spojená s nárůstem nezaměstnanosti - mají zákonitý vliv na vznik dalších impulsů k nárůstu problémových socializačních efektů, měly by mít odpovědné instituce připravené postupy omezující předpokládané dopady. Tyto postupy, nebo alespoň návrhy řešení, mi zatím nejsou známé.

SEZNAM GRAFŮ V TEXTU

- Graf č. 1**   Zájem o sportovní aktivity v procentech.
- Graf č. 2**   Celkem odpovědi ano k otázce "Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?"
- Graf č. 3**   Celkem odpovědi k otázce "K čemu je, podle Tebe, sport dobrý?"

LITERATURA

BRUGGER, W. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 36-06-15/1.

CUNGI, L. *Relaxace v každodenním životě*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-71-78-948-8.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7178-303-X.

ŘÍČAN, P. *Psychologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2.

VANĚK, M. aj. *Psychologie sportu*. Praha: SPN, 1980.

YALOM, I., LESZCZ, M. *Teorie praxe skupinové psychoterapie*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-304-8.

Rámcový program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický. Praha: MŠMT, 2001.

Zákon o podpoře sportu č. 115/2001 Sb.

Zákon o sdružování občanů č. 83/1990 Sb.

Internetové zdroje

Bílá kniha o sportu /online/. c2007, Komise evropských společenství. Brusel KOM 2007 391), /cit. 2009-17-04/. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/sport/bila-kniha-o-sportu>.

Bílá kniha. Nový podnět pro evropskou mládež. Komise evropských společenství, Brusel 2001 (Brusel KOM 2001 681), /cit. 2009-17-04/. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?pos=2&hwords=&page=1&lang=cs&pgs=10&nbl=1&list=256708:cs.&checktexte=checkbox&visu=#texte>.

Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu v ČR /online/. c1999, Praha, Usnesení vlády ČR 2/1999, /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/sport/koncepce-statni-politiky-v-telovychove-a-sportu-v-ceske-republice>.

Národní program rozvoje sportu pro všechny /online/. c2000, Usnesení vlády ČR 17/2000, Praha 2000, /cit. 2009-17-04/. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/sport/narodni-program-rozvoje-sportu-pro-vsechny>.

Platné právní předpisy pro oblast prevence sociálně patologických jevů /online/. c2008. MŠMT, /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-vybranych-platnych-predpisu-pro-oblast-prevence>.

Pojem sport /online/. c2009., /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sport>.

Programy na podporu aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů v působnosti resortu MŠMT na rok 2009 - čj. 14734/2008-61 /online/. c2009, /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/JCH_2009ManualpredkladateleprojektuI_II_III.pdf.

Průzkum na téma „jakým způsobem jsou vybírány volnočasové aktivity pro děti ve věku 6-15 let /online/. c2009, /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/prezentace-k-vyzkumu-zdroje-informaci-a-kriteriia-pri-vyberu-volnocasovych-aktivit>.

Tisková zpráva z valné hromady ČSTV /online/. c2008, /cit. 2009-17-04/. Dostupné také z: <http://www.cstv.cz/tpzpravodaj/tp2008-c04.pdf> nebo <http://www.cstv.cz/zpravy/vh/08-20vh.htm>.

Volný čas a prevence u dětí a mládež /online/. C2002. MŠMT, Praha, Čihák tisk, 2002, /cit. 2009-17-04/. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/volny-cas-a-prevence-u-deti-a-mladeze>.

Vybrané termíny primární prevence /online/. c2007. Kolektiv autorů MŠMT. Pracovní skupina Primární prevence Phare Twinning projekt, Příloha č. III/1/8 Závěrečné zprávy, /cit. 2009-17-04/. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vybrane-terminy-primarni-prevence>.

Příloha

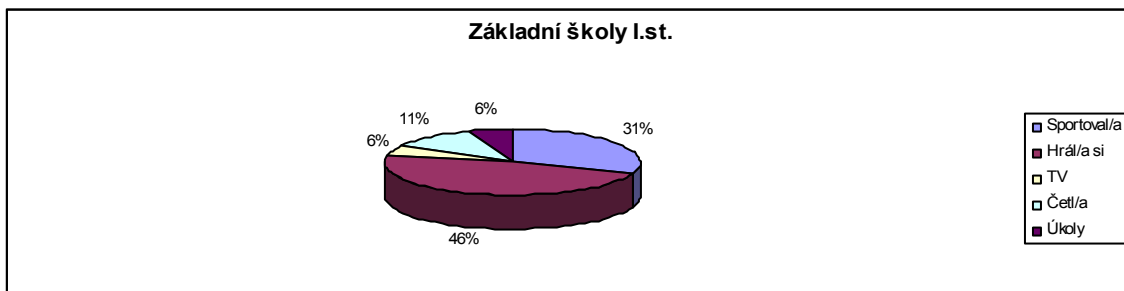
1 Dotazník – grafické vyjádření

1.1 Co by jsi dělal/a, kdyby jsi měl/a volný čas?

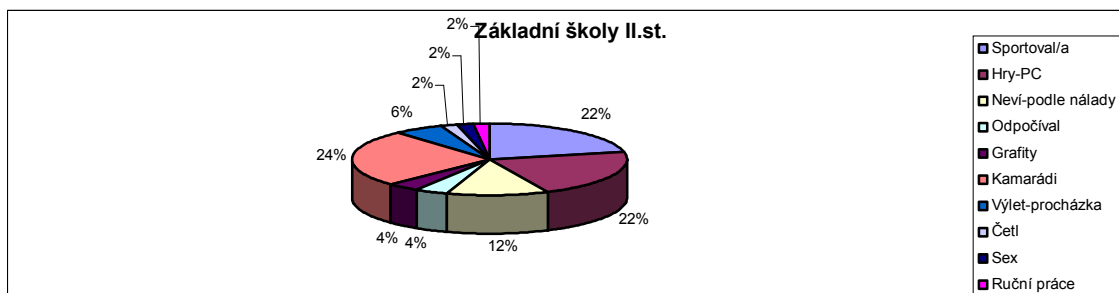
Na 1. otázku, co by jsi dělal/a, kdyby jsi měl/a volný čas, odpověděli respondenti takto:

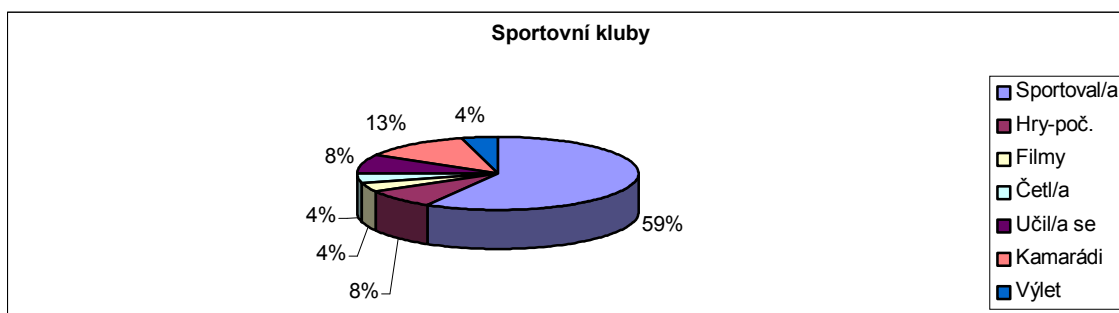
Graf č. 1

Graf č. 2

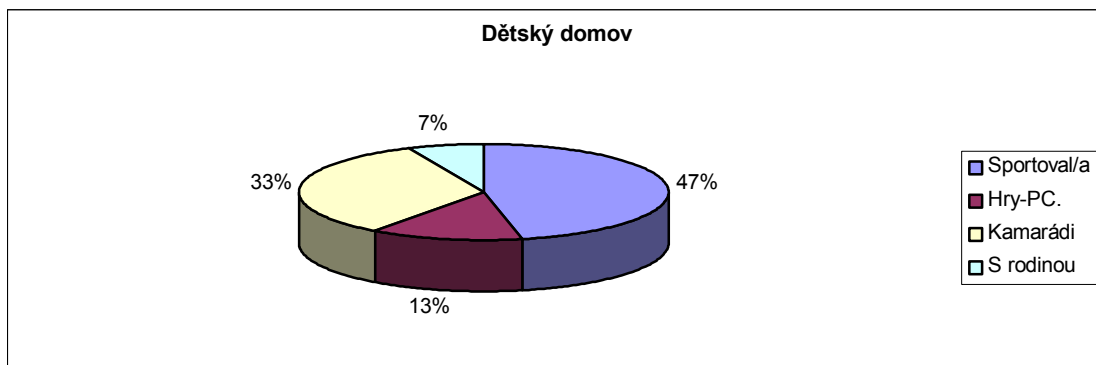

Graf č. 3

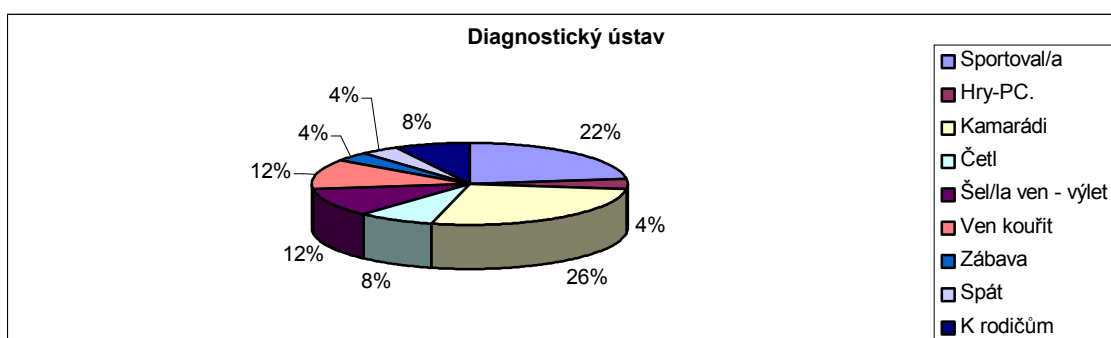

Graf č. 4

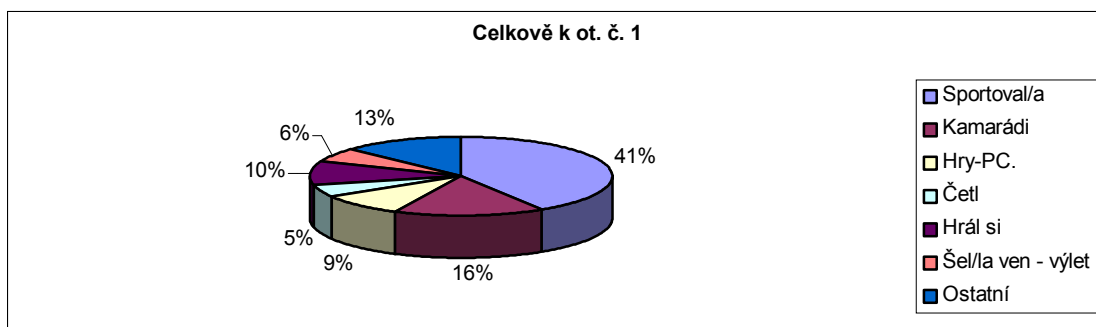

Graf č. 5

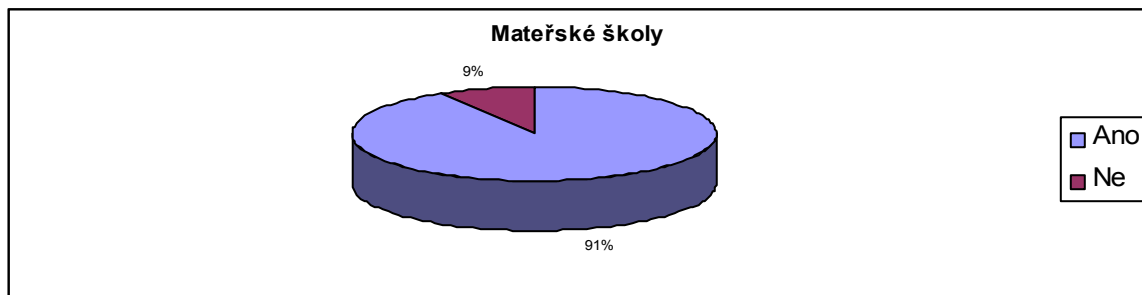
Graf č. 6

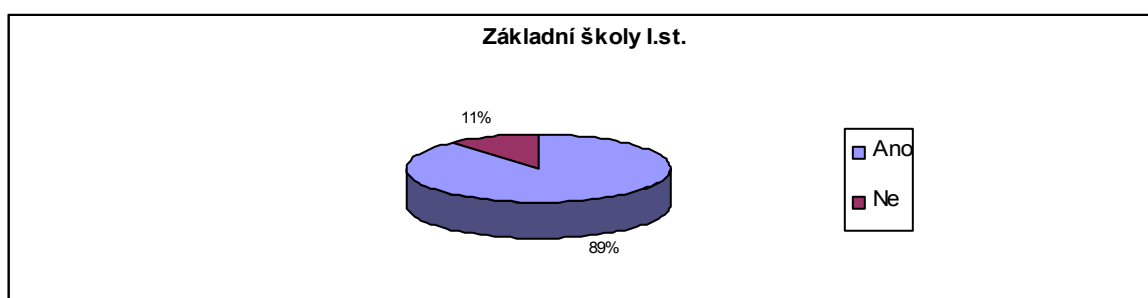
Graf č.7

1.2 Sportuješ rád/a?

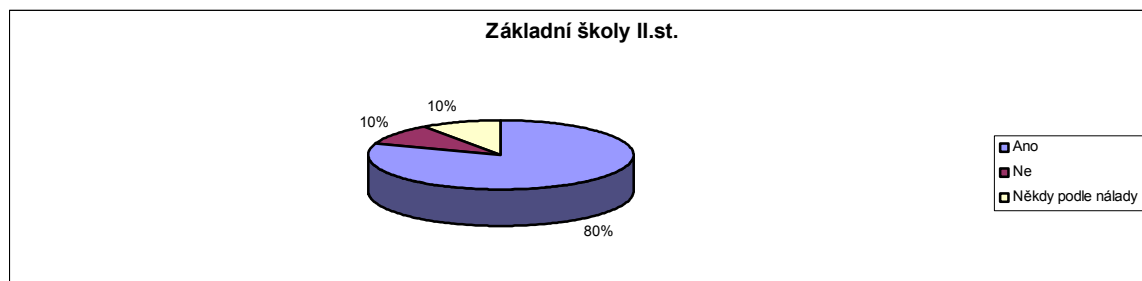
Na 2. otázku sportuješ rád/a, odpověděli respondenti takto?

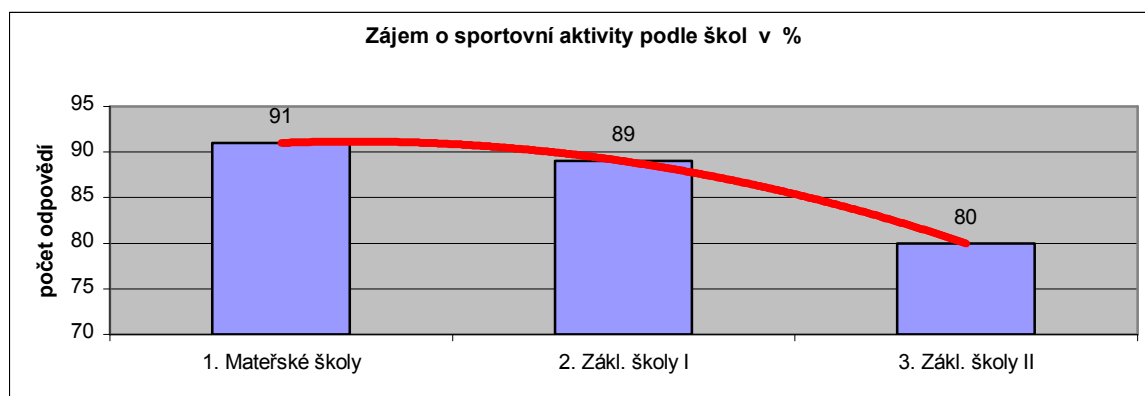
Graf č. 8

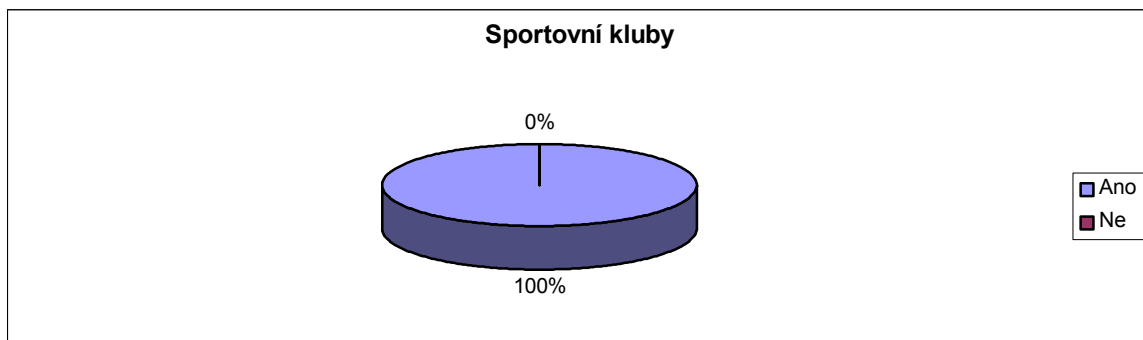
Graf č. 9

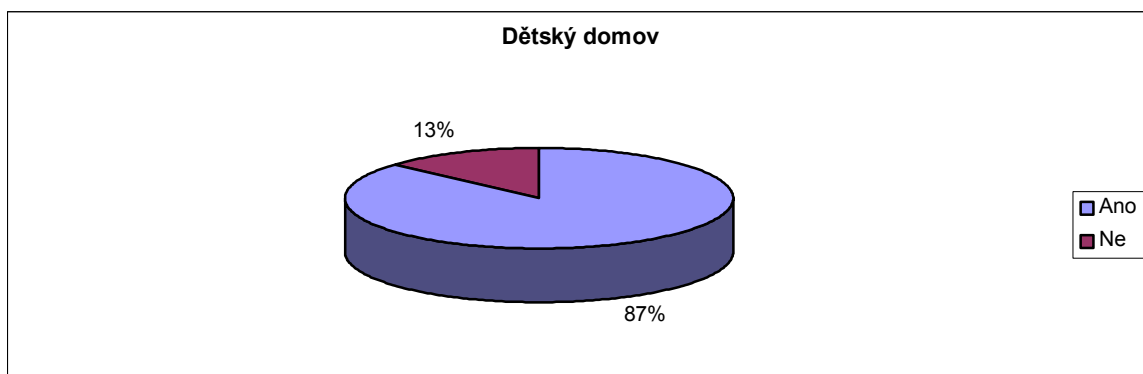
Graf č. 10

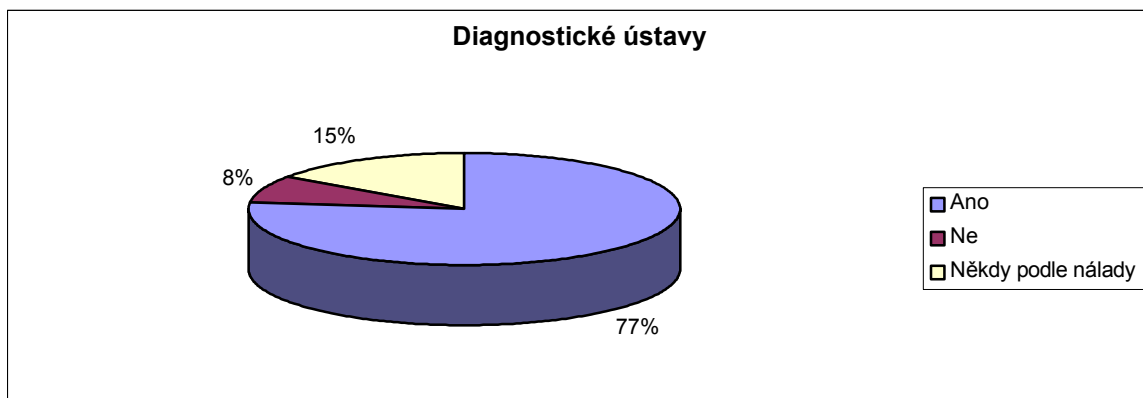
Graf č. 11

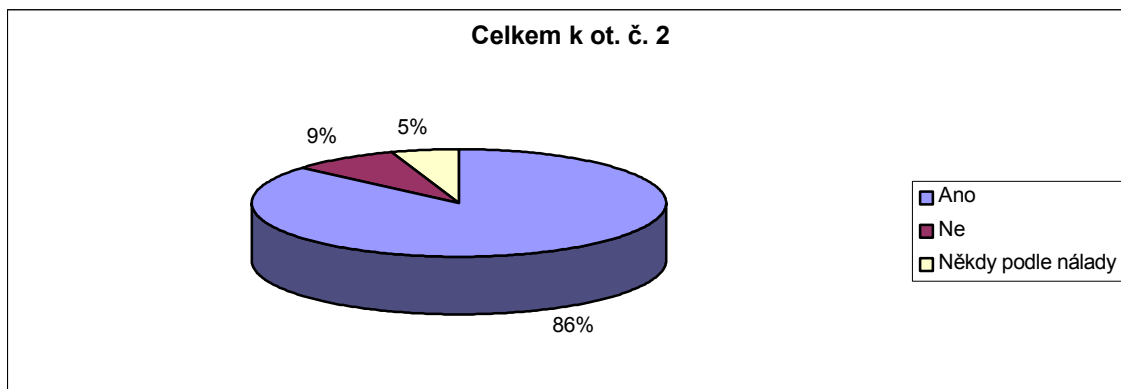
Graf č. 12

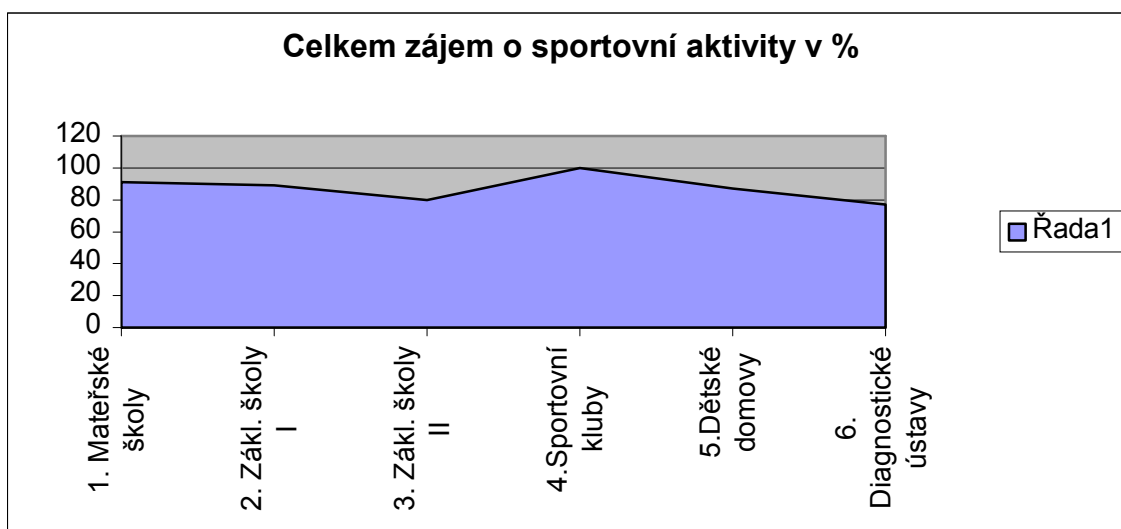
Graf č. 13

Graf č. 14

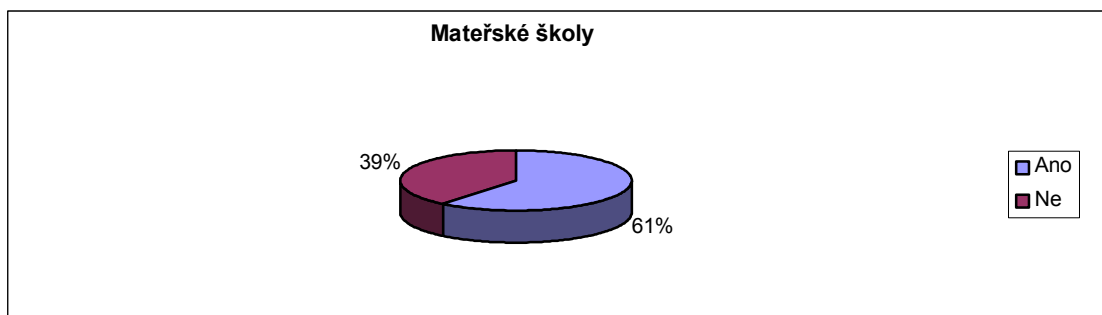
Graf č. 15

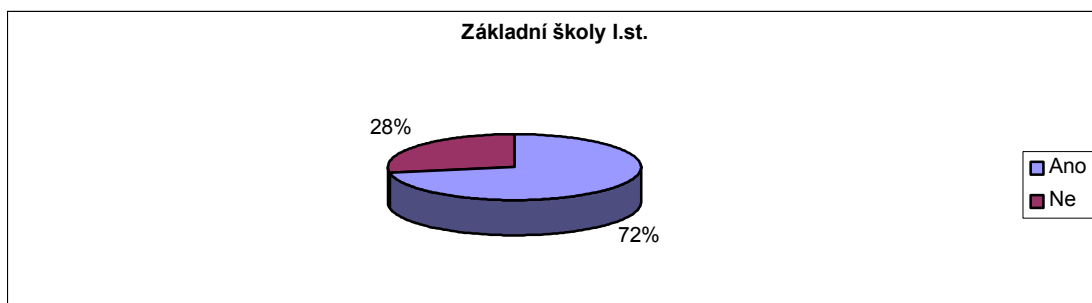
Graf č 16

1.3 Sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně?

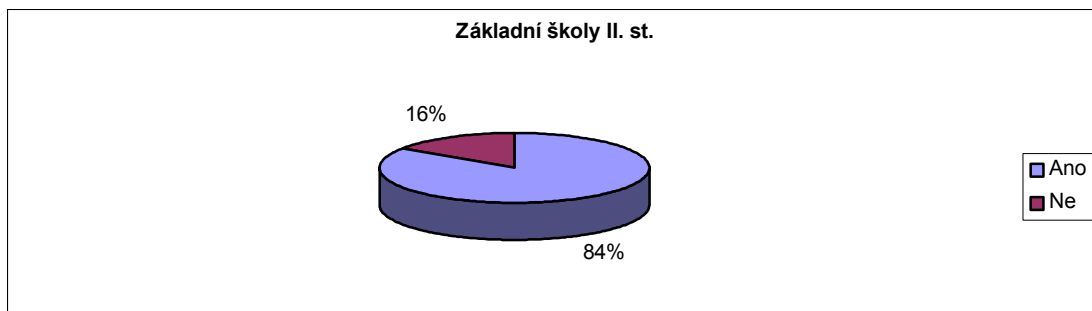
Na 3. otázku, sportuješ nebo sportoval/a jsi někdy pravidelně, odpověděli respondenti takto:

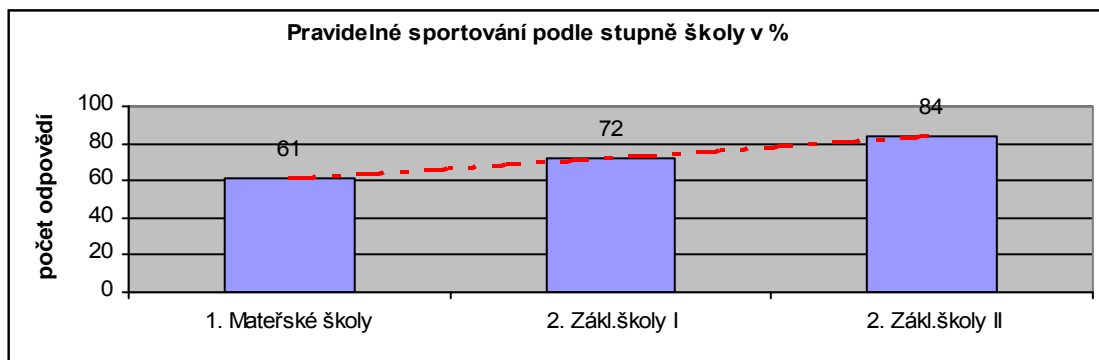
Graf č. 17

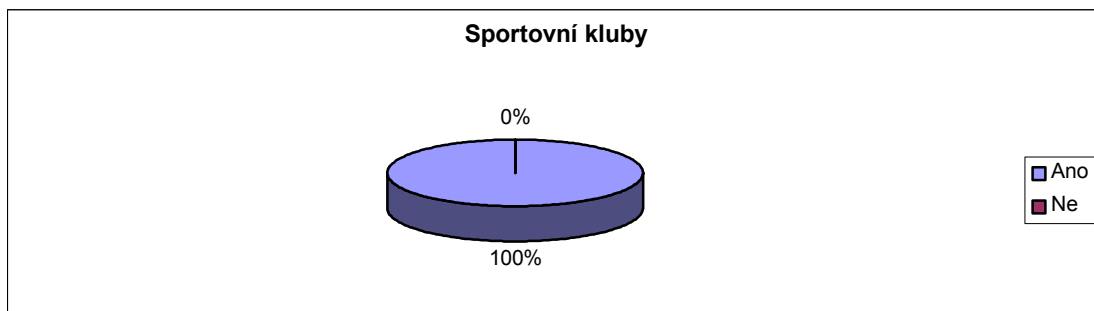
Graf č. 18

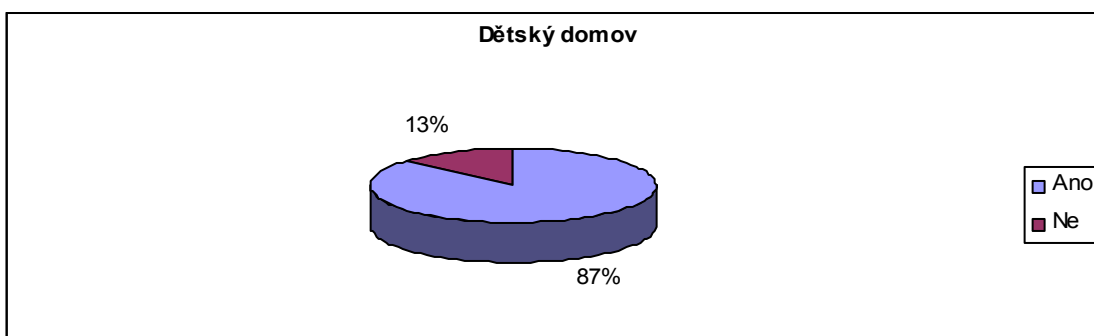
Graf č. 19

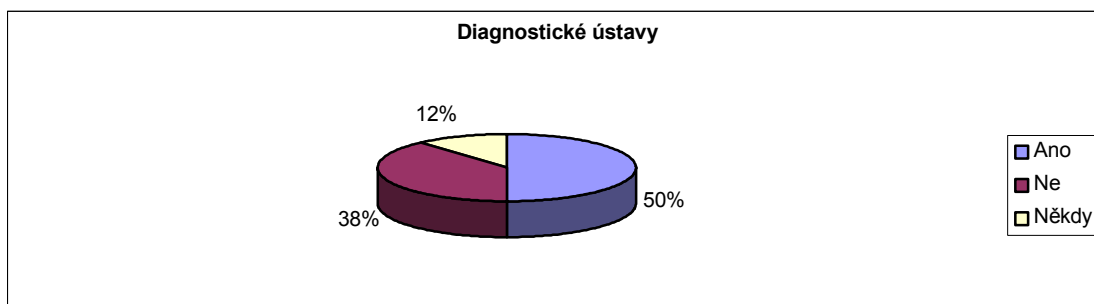
Graf č. 20

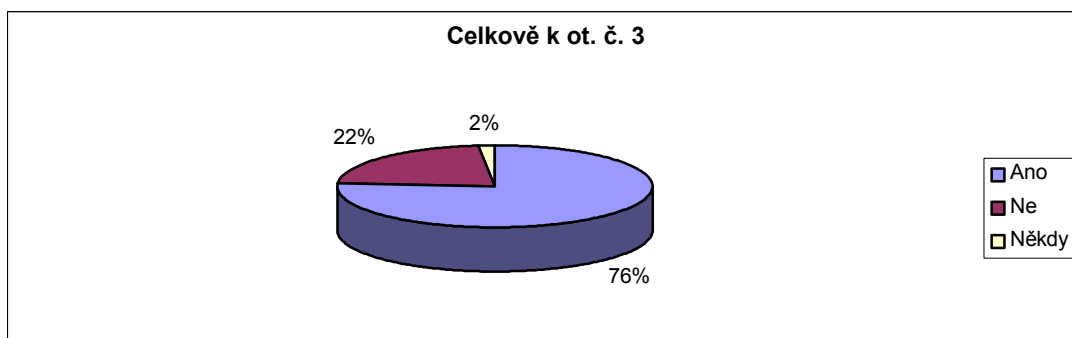
Graf č. 21

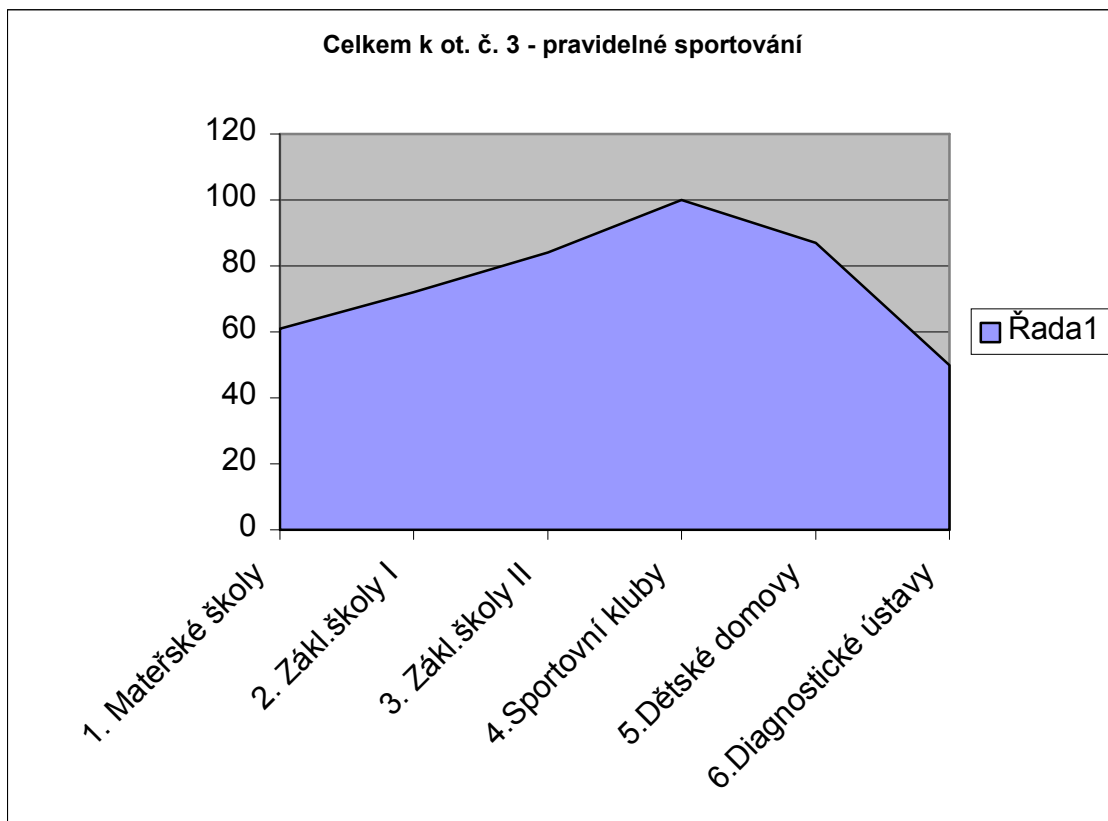
Graf č. 22

Graf č. 23

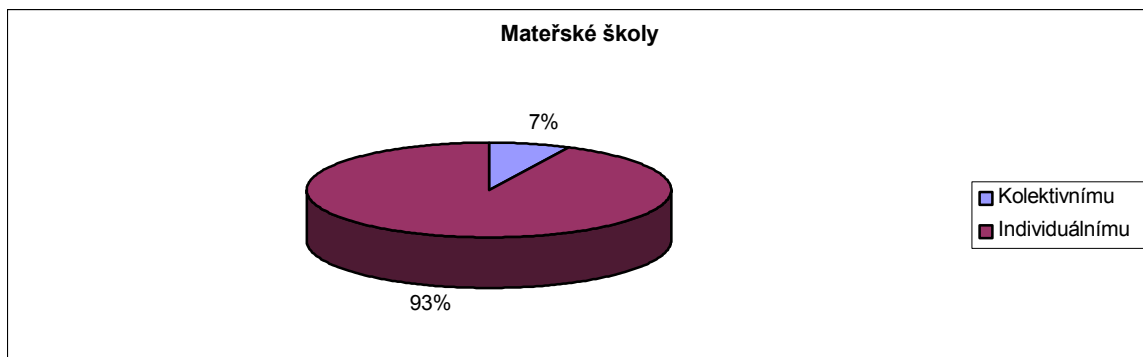
Graf č. 24

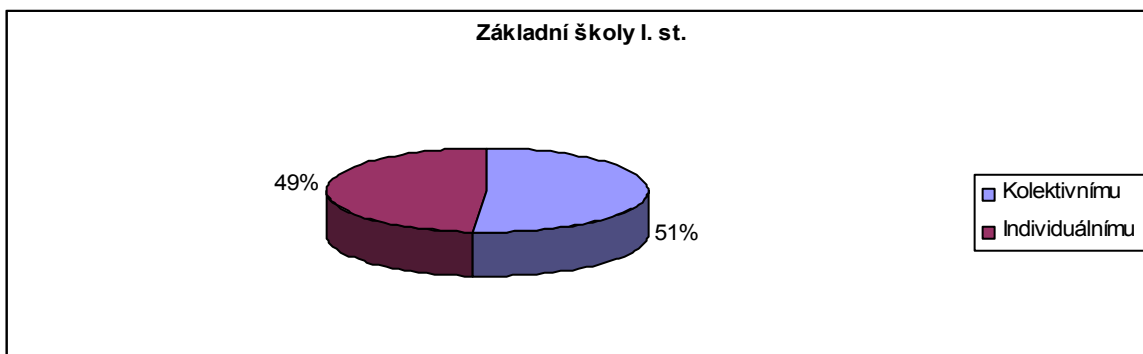
Graf č. 25

1.4 Jakému sportu se věnuješ – kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám)?

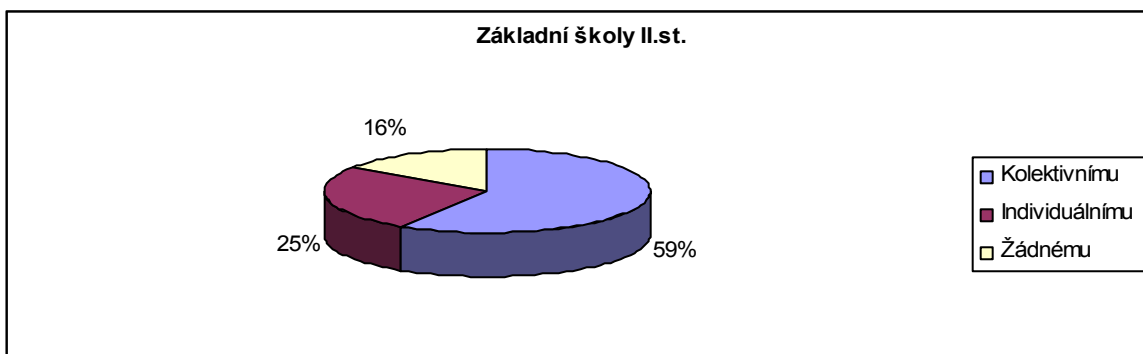
Na 4. otázku, jakému sportu se věnuješ – kolektivnímu (skupina) nebo individuálnímu (sám), odpověděli respondenti takto:

Graf č. 26

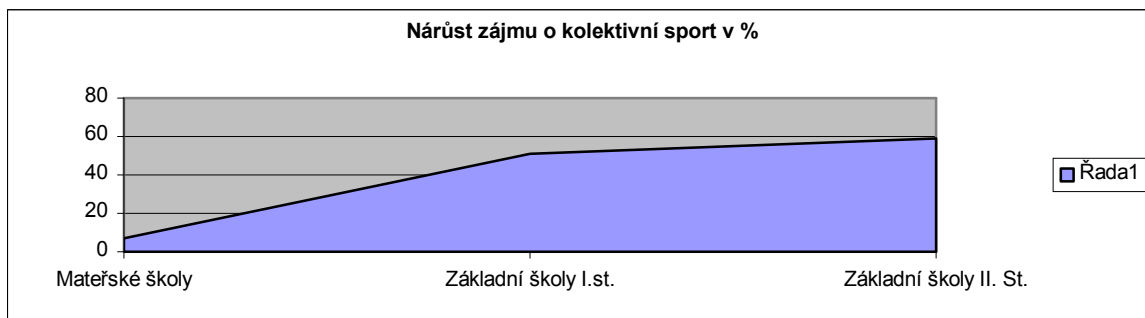

Graf č. 27

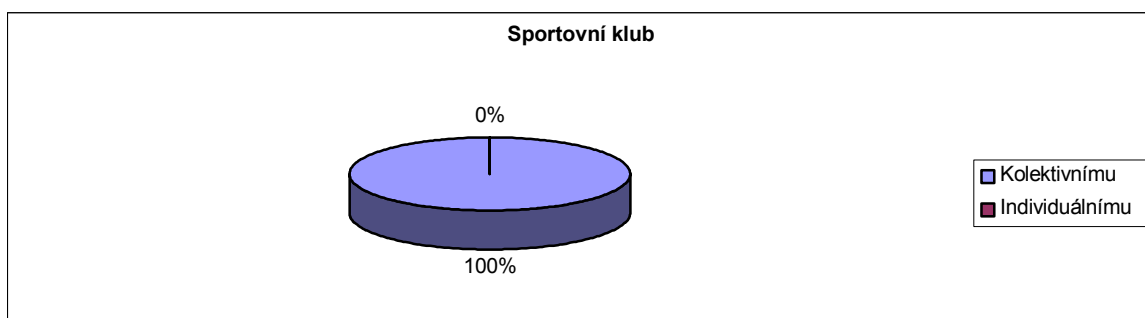

Graf č. 28

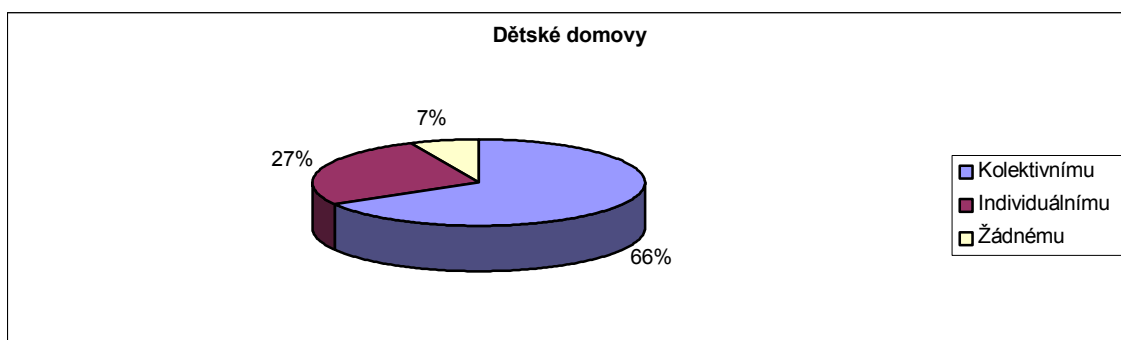

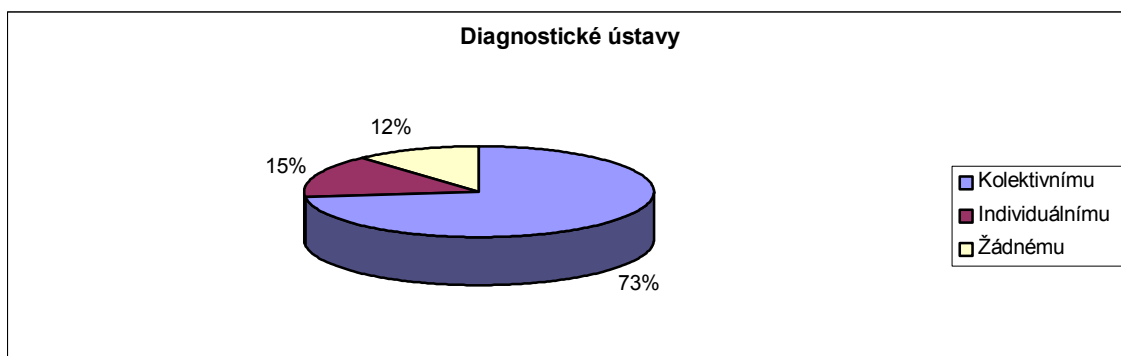
Graf č. 29

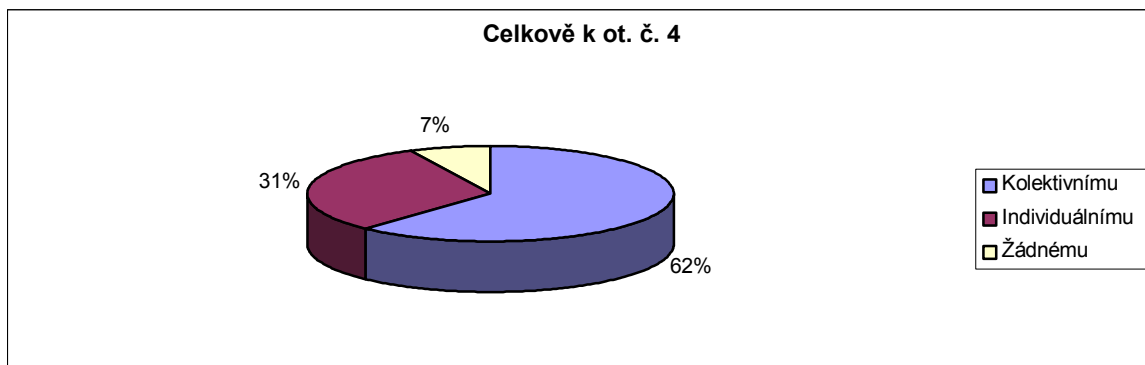
Graf č. 30

Graf č. 31

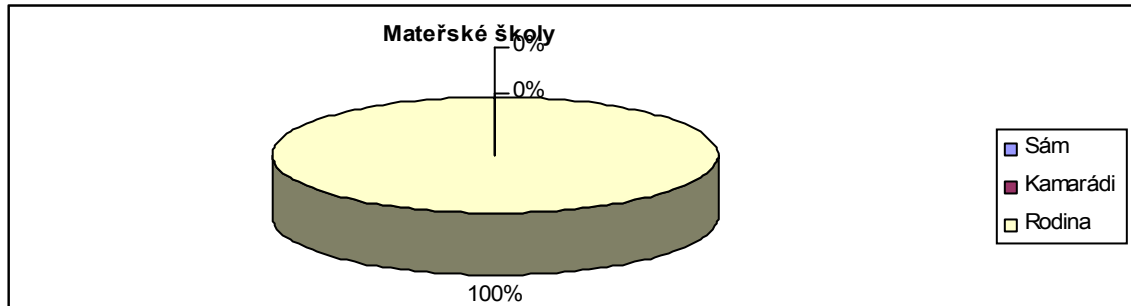
Graf č. 32

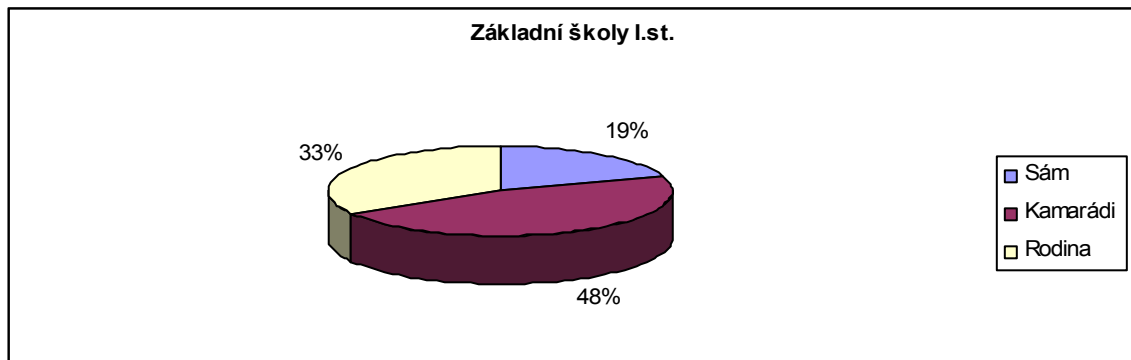
Graf č. 33

1.5 Sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou?

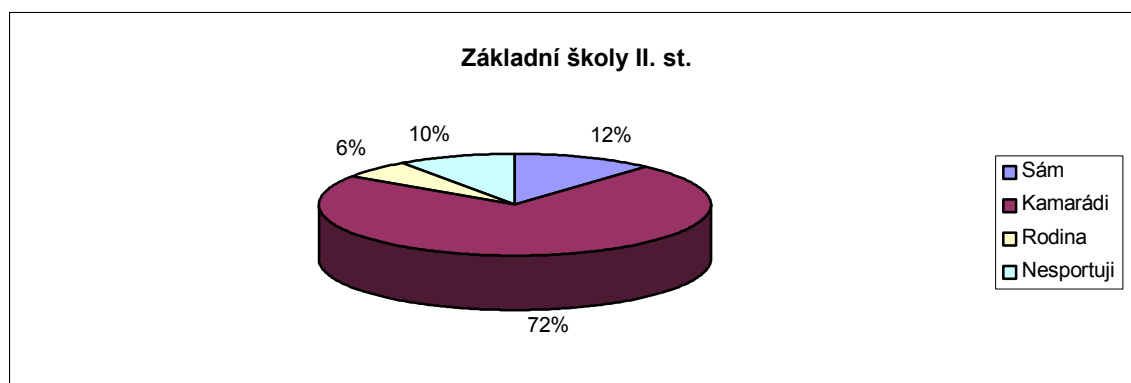
Na 5. otázku, sportuješ sám nebo s kamarády (partou), s rodinou, odpověděli respondenti takto:

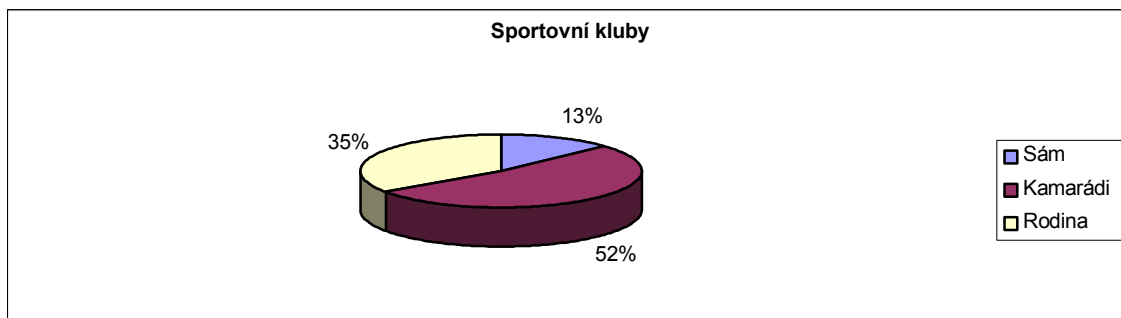
Graf č. 34

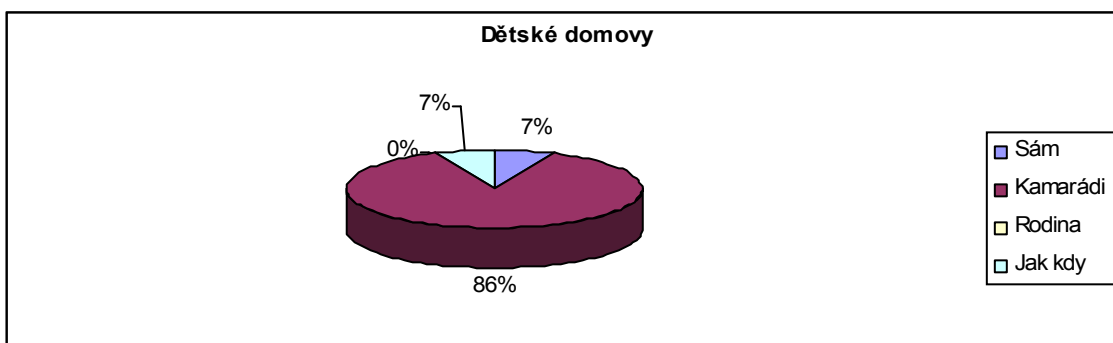
Graf č. 35

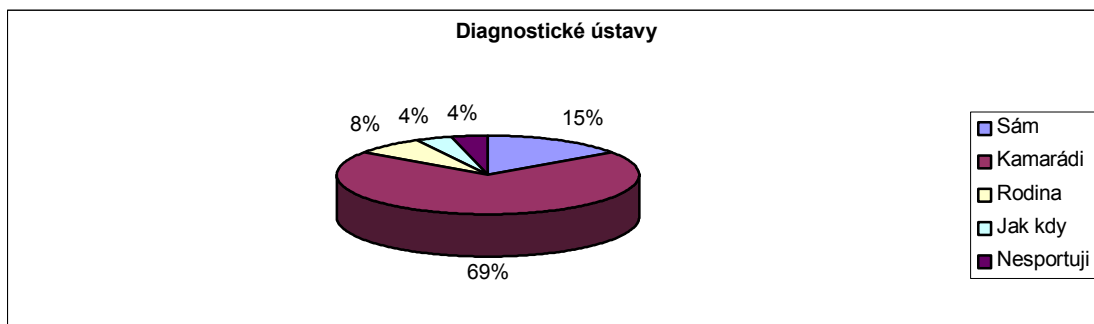
Graf č. 36

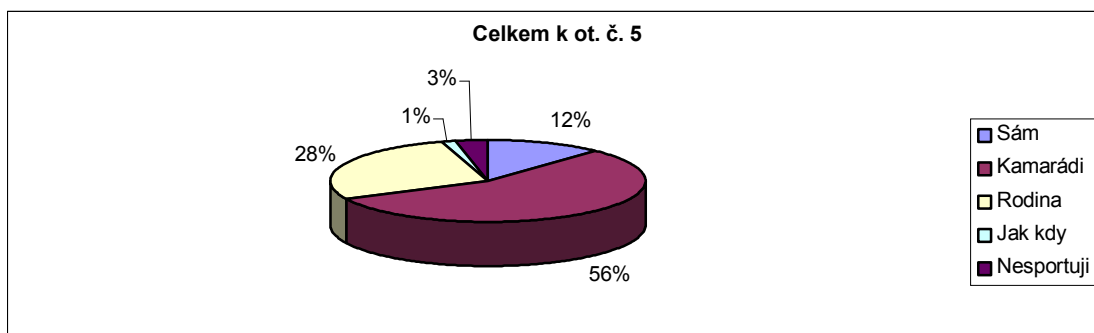
Graf č. 37

Graf č. 38

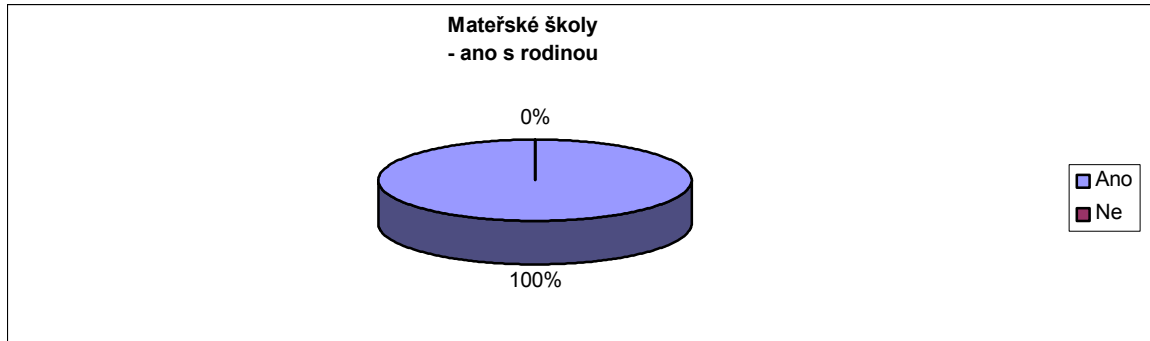
Graf č. 39

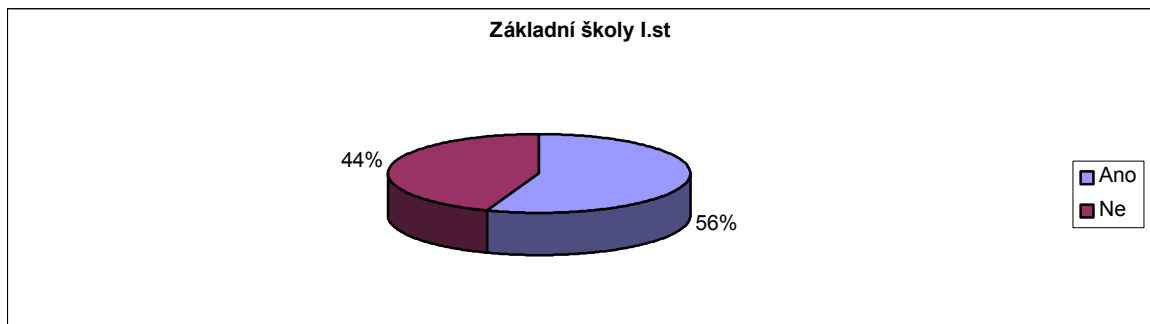
Graf č. 40

1.6 Je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít?

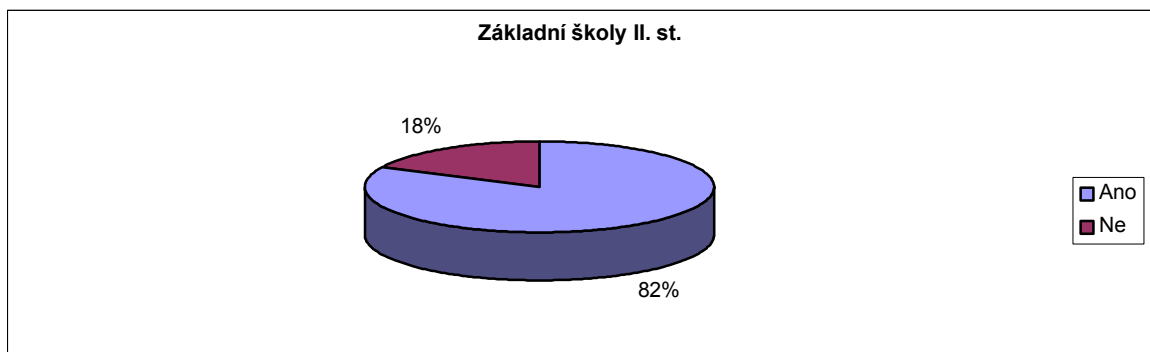
Na 6. otázku, je v okolí tvého bydliště nějaké sportoviště, které můžeš využít, odpověděli respondenti takto:

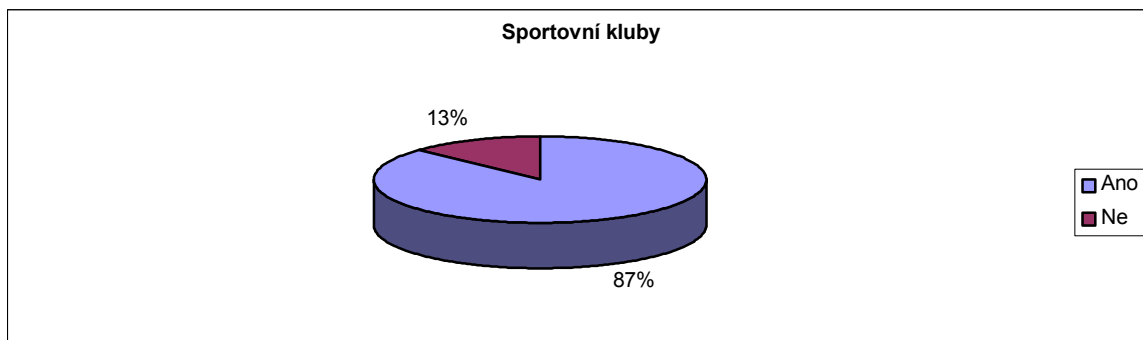
Graf č. 41

Graf č. 42

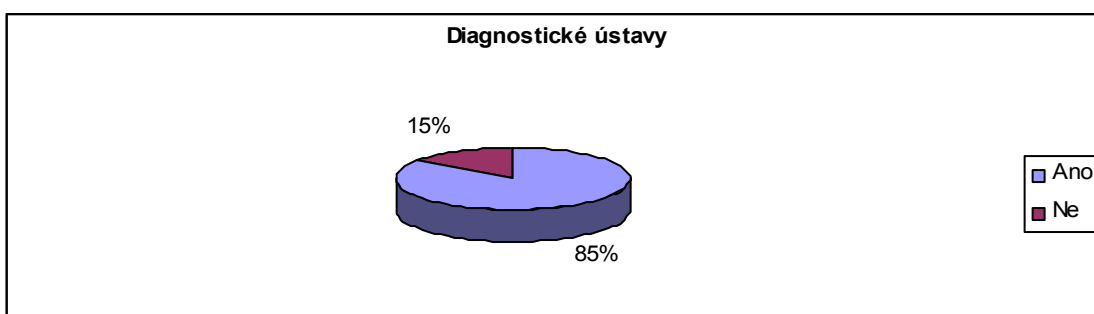
Graf č.43

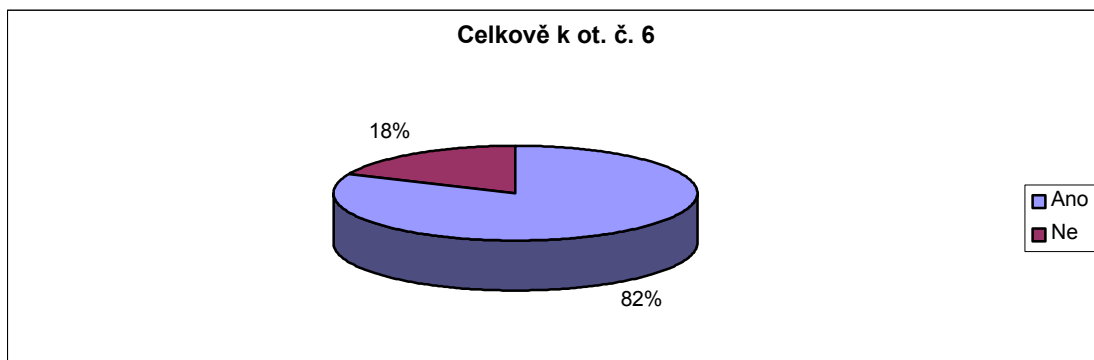
Graf č. 44

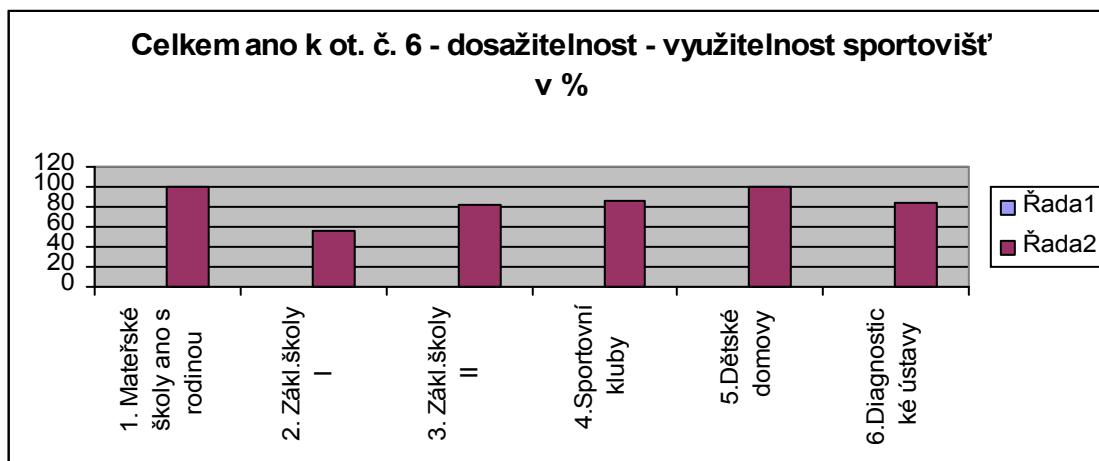
Graf č. 45

Graf č.46

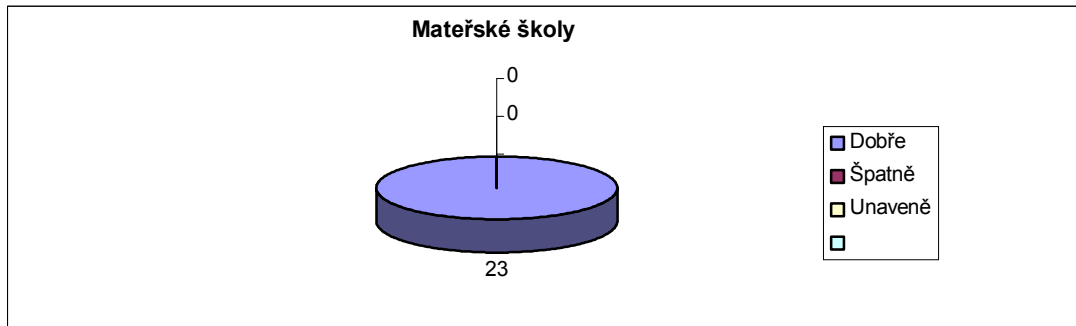
Graf č. 47

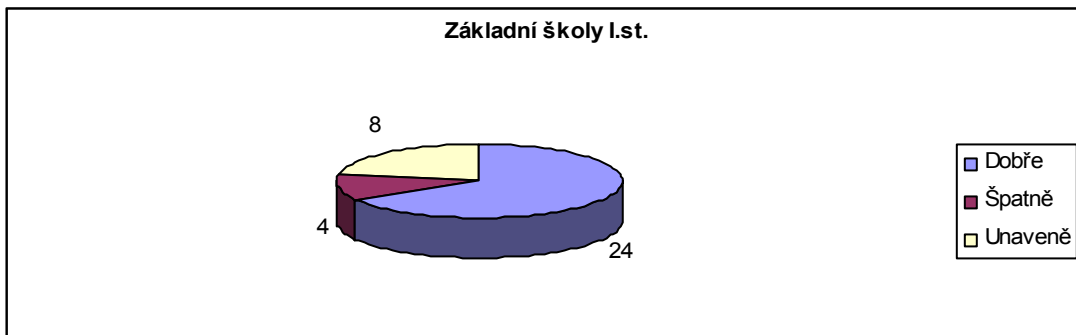
Graf č. 48

1.7 Jak se po sportování cítíš?

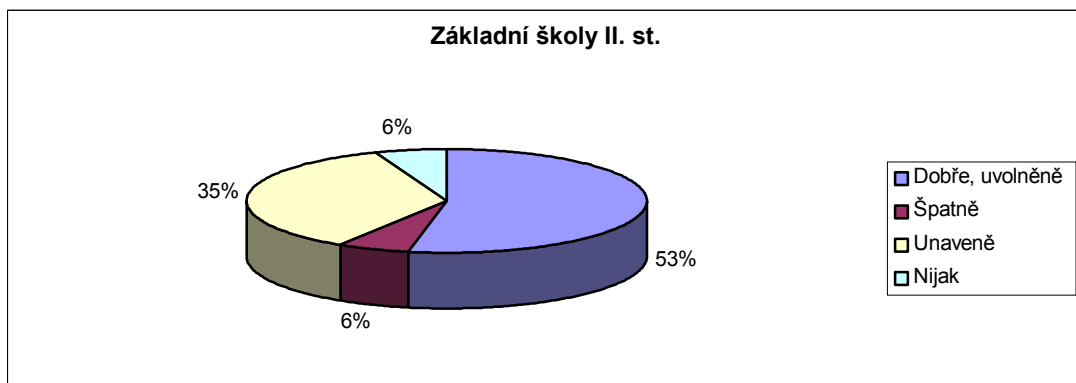
Na 7. otázku, jak se po sportování cítíš, odpověděli respondenti takto:

Graf č. 49

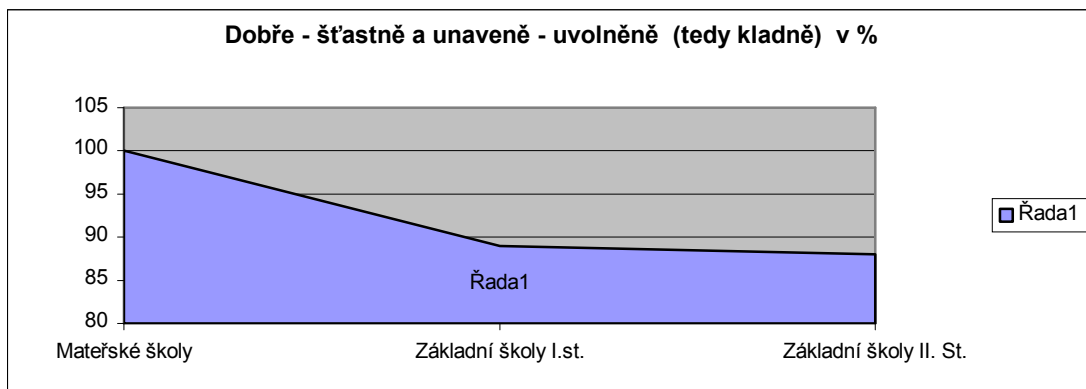

Graf č. 50

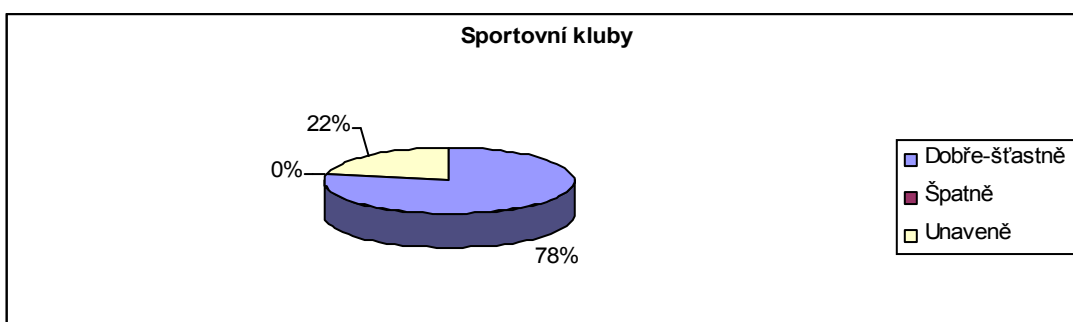

Graf č. 51

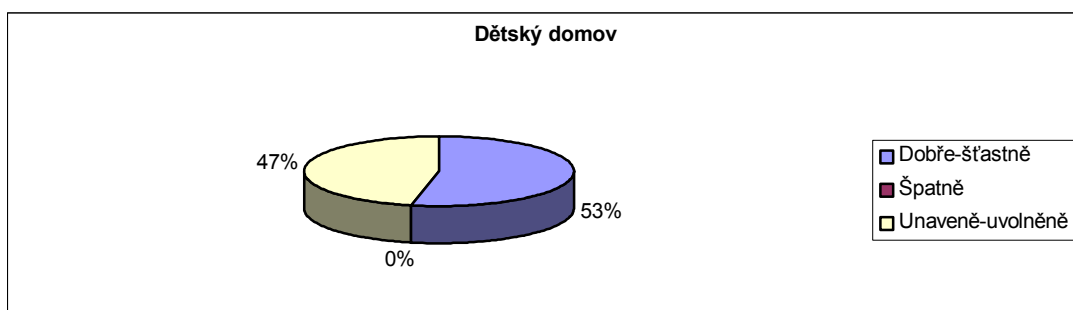

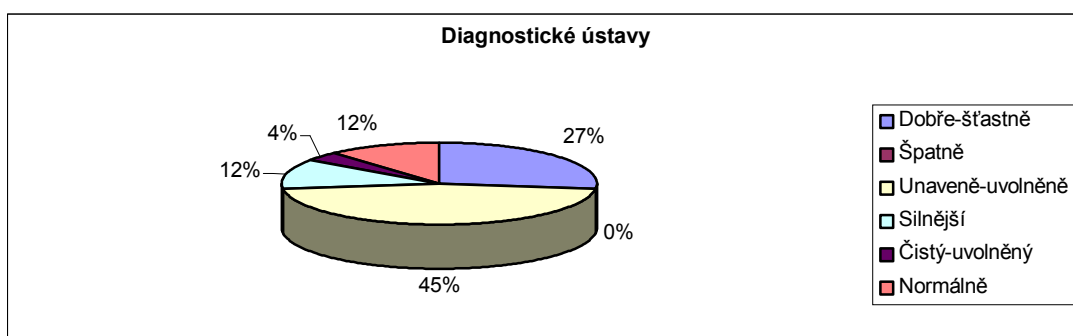
Graf č. 52

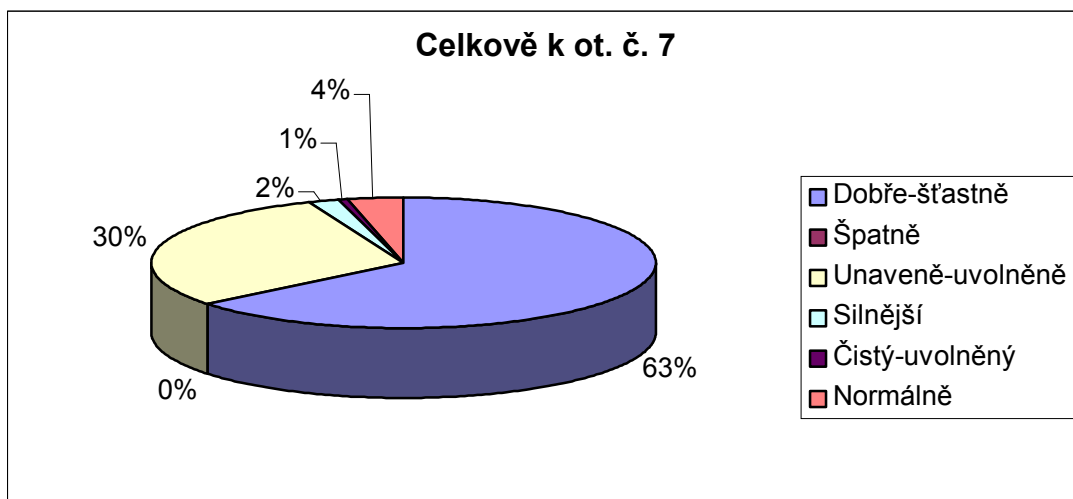
Graf č. 53

Graf č. 55

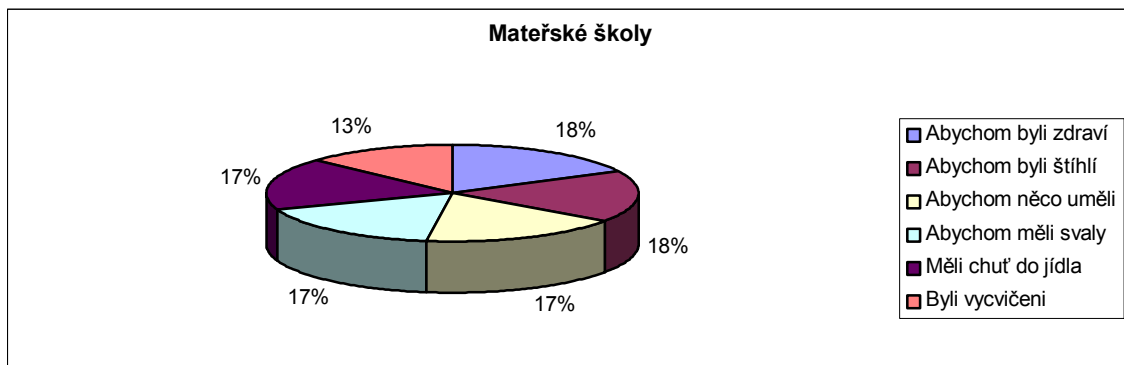
Graf č. 56

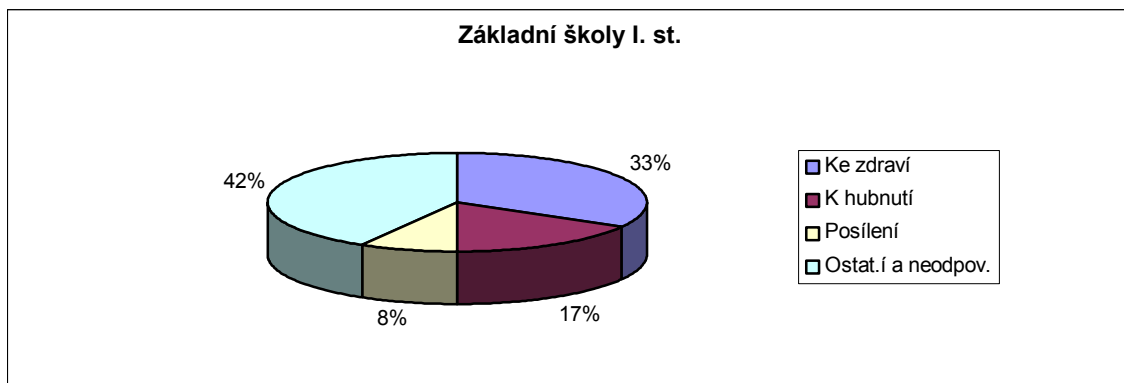
Graf č. 58

1.8 K čemu je, podle Tebe, sport dobrý?

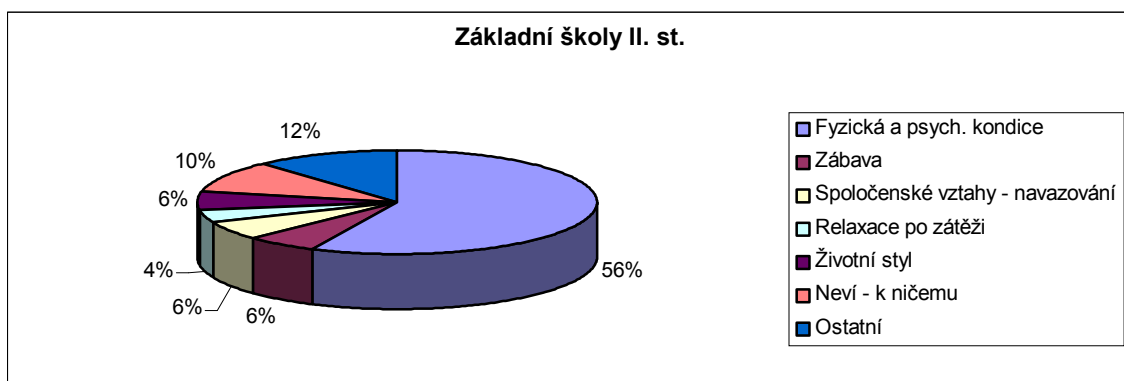
Na 8. otázku, k čemu je, podle Tebe, sport dobrý, odpověděli respondenti takto:

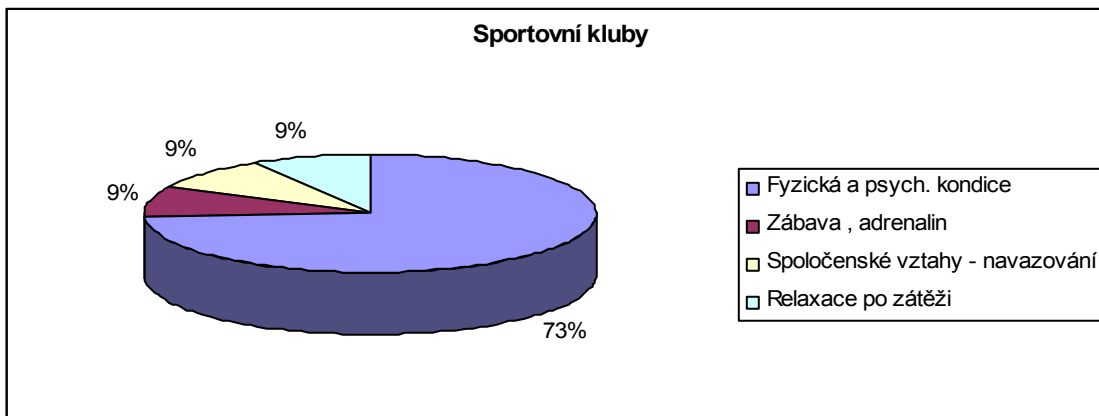
Graf č. 59

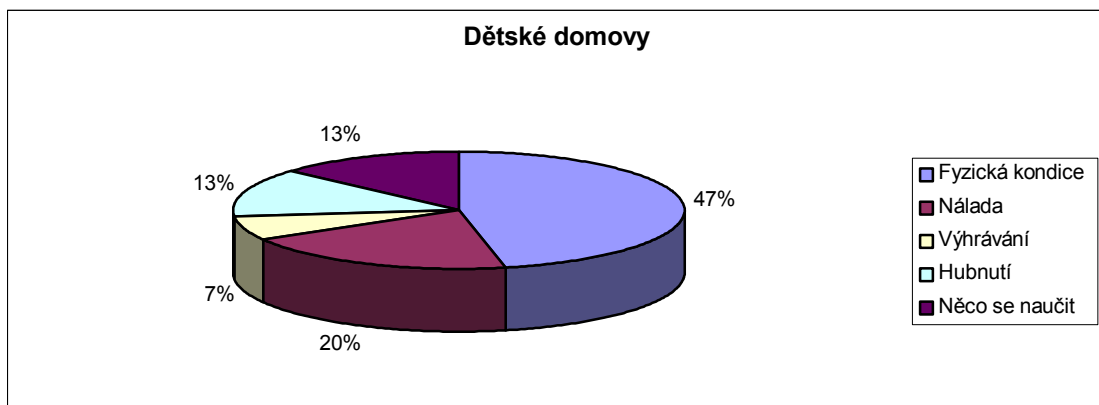
Graf č. 60

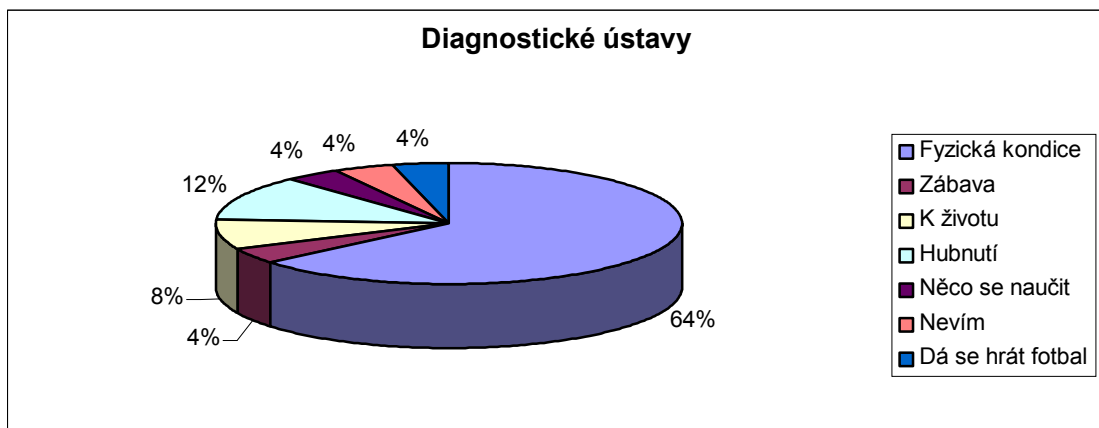
Graf č. 61

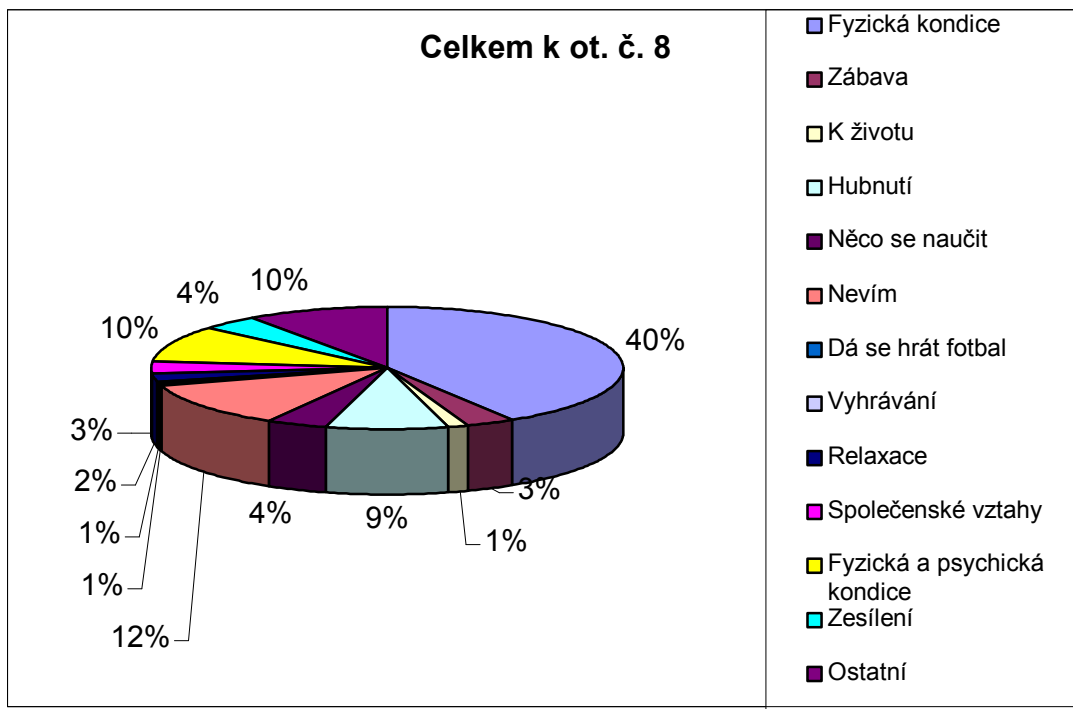
Graf č. 62

Graf č. 63

Graf č. 64

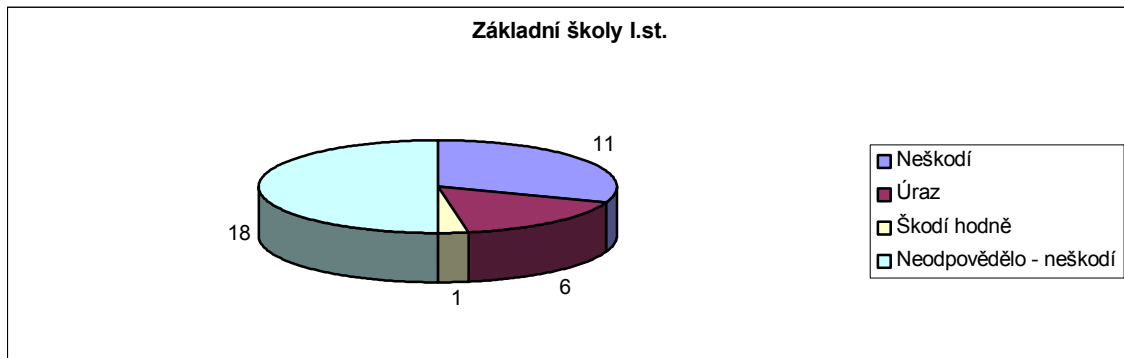

Graf č. 65

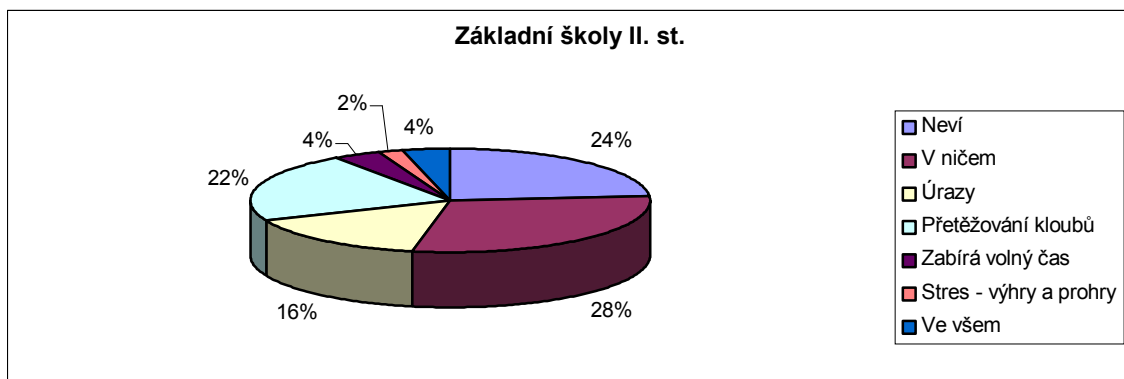
1.9 V čem, podle Tebe, sport škodí?

Na 9. otázku, v čem, podle Tebe, sport škodí, odpověděli respondenti takto:

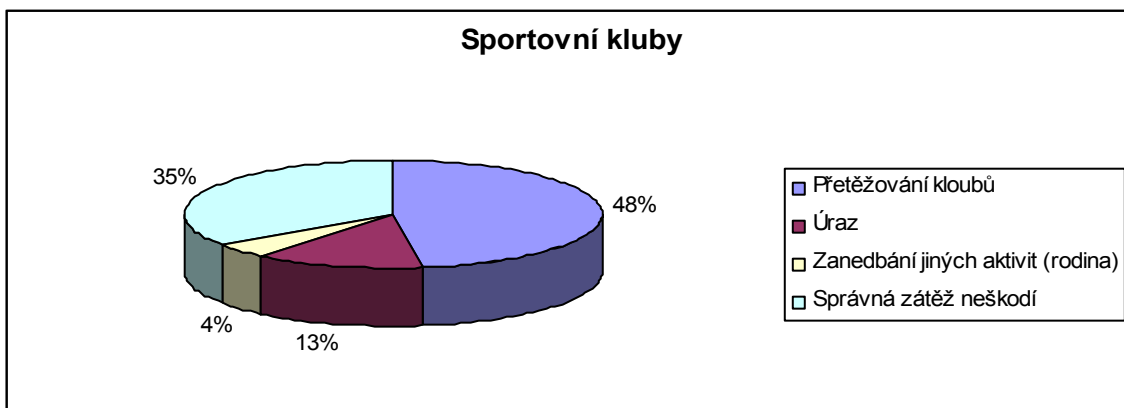
Na úrovni mateřské školy nebyla učitelkou tato záporná otázka dětem položena.

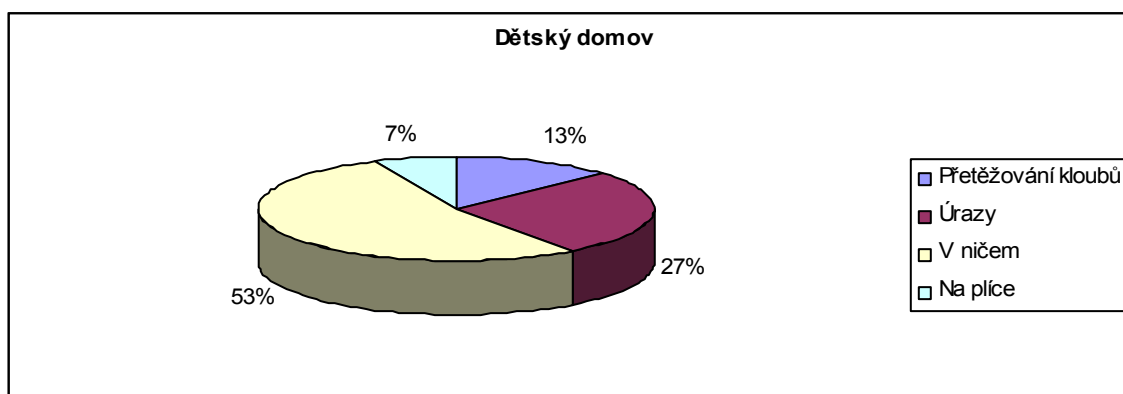
Graf č. 66

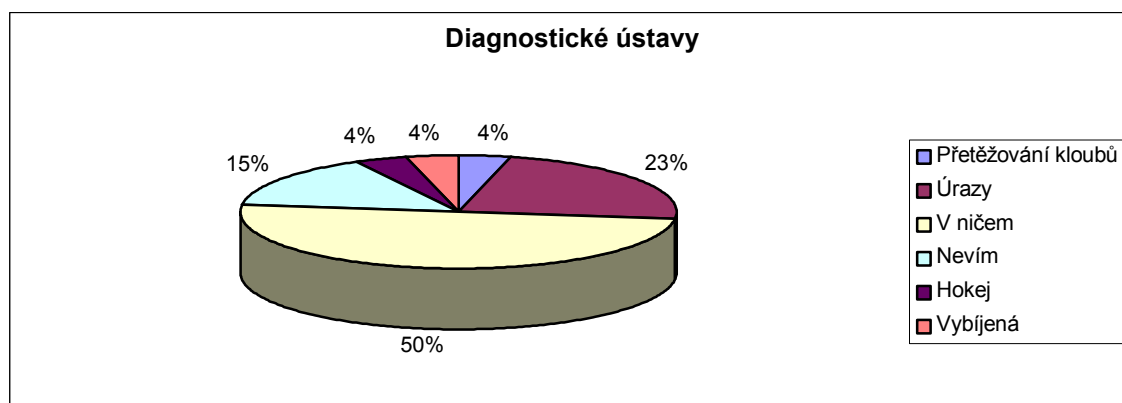
Graf č. 67

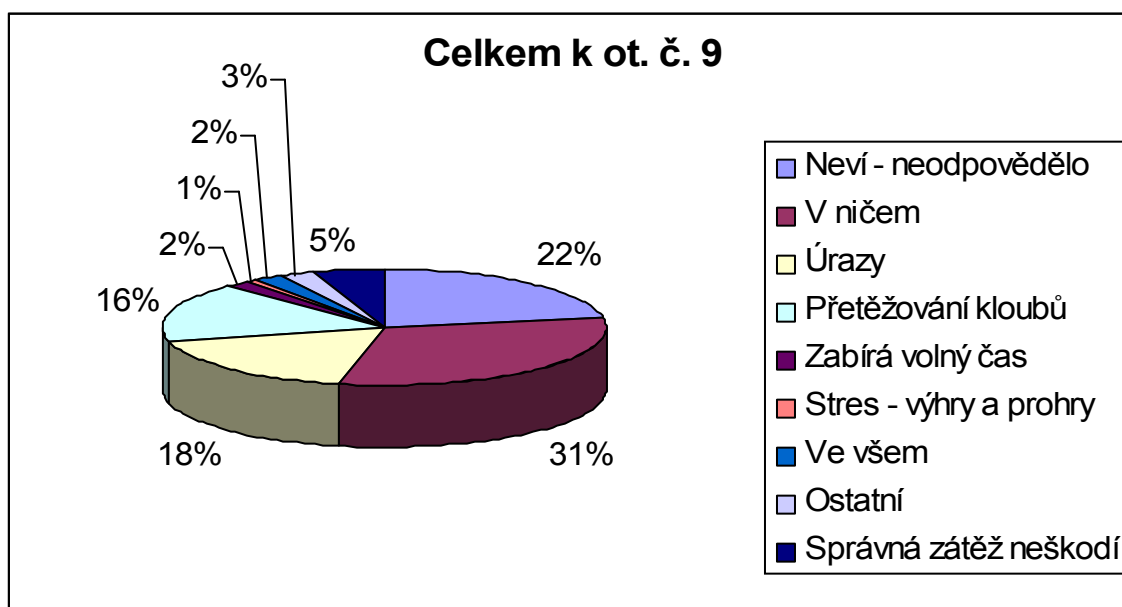
Graf č. 68

Graf č. 69

Graf č. 70

Graf č. 71

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Obor sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou
psychoterapii

Resumé písemné práce k bakalářské zkoušce s názvem:

Sportovní vyžití jako sociální prevence

Autor: Miloš Takáč

Vedoucí práce: PaedDr. Jan Toman

Rok: 2008/2009

Klíčová slova: sport, pohybové aktivity, čas, volný čas, institucionální podpora volného času, sociální prevence, předškolní věk, mladší školní věk, dospívání, psychologie sportu.

Tato bakalářská práce se zabývá poznáváním příčin, které brání více využívat sportovní aktivity jako sociální prevenci k jejímu zlepšení, zatraktivnění a zvýšení adresnosti. Případně nastiňuje možné směry zlepšování v této oblasti.

V první části práce se autor zaměřuje na stav současného teoretického poznání uvedené problematiky a následně na posouzení stanovených cílů v nosných koncepčních a prováděcích dokumentech ve vztahu k současnému teoretickému poznání a aktuálním potřebám. Dále v těchto souvislostech zdůrazňuje důležité možnosti sportu jako prevence zlepšování z pohledu autora neuspokojivého vývoje dětí a mládeže v naší společnosti. K tomu vkládá své názory.

Ve druhé části se autor zabývá dotazníkovým - empirickým šetřením ve vybraném vzorku respondentů v návaznosti na první část a to především z hlediska postojů dětí a mládeže ke sportu a možnosti sportovního vyžití.

V rámci vyhodnocení šetření, případně také v první části a v závěru se autor snaží nastínit možnosti zlepšování v předmětné oblasti.

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Obor sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Resumé písemné práce k bakalářské zkoušce s názvem:

Sportovní vyžití jako sociální prevence

Autor: Miloš Takáč

Vedoucí práce: PaedDr. Jan Toman

Rok: 2008/2009

Klíčová slova: sport, pohybové aktivity, čas, volný čas, institucionální podpora volného času, sociální prevence, předškolní věk, mladší školní věk, dospívání, psychologie sportu.

Tato bakalářská práce se zabývá poznáváním příčin, které brání více využívat sportovní aktivity jako sociální prevenci k jejímu zlepšení, zatraktivnění a zvýšení adresnosti. Případně nastiňuje možné směry zlepšování v této oblasti.

V první části práce se autor zaměřuje na stav současného teoretického poznání uvedené problematiky a následně na posouzení stanovených cílů v nosných koncepčních a prováděcích dokumentech ve vztahu k současnému teoretickému poznání a aktuálním potřebám. Dále v těchto souvislostech zdůrazňuje důležité možnosti sportu jako prevence zlepšování z pohledu autora neuspokojivého vývoje dětí a mládeže v naší společnosti. K tomu vkládá své názory.

Ve druhé části se autor zabývá dotazníkovým - empirickým šetřením ve vybraném vzorku respondentů v návaznosti na první část a to především z hlediska postojů dětí a mládeže ke sportu a možnosti sportovního vyžití.

V rámci vyhodnocení šetření, případně také v první části a v závěru se autor snaží nastínit možnosti zlepšování v předmětné oblasti.

Jméno studenta: Miloš Takáč
 Název práce: Sportovní vyžití jako sociální prevence
 Studijní program / stud. obor: Speciální pedagogika - Speciální pedagogika - vychovatelství
 Vedoucí práce: dr.J.Toman

1. Rozsah práce

- 1.1 Počet stran celkem (bez 56)
 1.2 Počet stran příloh 30
 1.3 Počet titulů uvedených v seznamu literatury 6+12

2. Formální a jazykové požadavky

	1	2	3	4
2.1 Jazyková úroveň (pravopis, stylistika, práce s odborným jazykem)	☐	☒	☐	☐
2.2 Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, dodržení normy ČSN ISO 690, teoretické zázemí autora)	☐	☒	☐	☐
2.3 Úroveň formálního zpracování (členění práce, průvodní a poznámkový aparát, přílohy, grafika atd.)	☒	☐	☐	☐

3. Metodika práce

	1	2	3	4
3.1 Adekvátnost použitých metod práce	☒	☐	☐	☐
3.2 Využití empirických výzkumných metod	ANO			
3.3 Využití praktických zkušeností	ANO			

4. Obsahová stránka a přínos práce

	1	2	3	4
4.1 Přístup autora k řešení zadané problematiky (iniciativa, samostatnost, komunikace s vedoucím práce, originalita)	☒	☐	☐	☐
4.2 Splnění cílů práce	☒	☐	☐	☐
4.3 Vyváženost teoretické a praktické části, vzájemná návaznost jednotlivých kapitol a subkapitol	☒	☐	☐	☐
4.4 Dosažené výsledky, odborný přínos a využitelnost práce v praxi	☒	☐	☐	☐
4.5 Prezentace závěrů	☒	☐	☐	☐

5. Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě

1. Lze sledovat rozdíly sportovních aktivit v rámci rodin u dětí a dospívajících?
2. Je patrný rozdíl ve vztahu ke sportu u dětí běžné ZŠ a diagnostického ústavu?
3. Liší se požadavky na organizaci sportu pro děti školního věku a pro dospívající?

6. Celkové hodnocení práce

6.1 Slovní hodnocení celkové úrovně a přínosu práce

Autor dlouhodobě pracuje v oblasti volnočasového sportu u dětí a mládeže. Své zkušenosti a teoretické znalosti spojil a zúročil v práci, ve které srovnává na souborech různých skupin dětí možnosti těchto aktivit jako preventivního působení, tedy na minimalizaci rizik vyplývajících ze sociálně patologických ohrožení. Autor prokázal schopnost práce s odbornou literaturou, práce s empirickými daty. Práce splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci.

6.2 Doporučení práce k obhajobě:

DOPORUČUJI

6.3 Navrhovaná klasifikace

výborně

dle klasifikační stupnice:

1	2	3	4
výborně	velmi dobře	dobře	neprospěl/a

Datum:

12. 5. 2009

Podpis:

